

INANEBEVZETÍ BOHORODIČKY VE SVĚTLE DOKUMENTŮ MAGISTERIA

C. V. POSPÍŠIL

NANEBEVZETÍ BOHORODIČKY VE SVĚTLE DOKUMENTŮ MAGISTERIA

Úvodní studie a překlad
C. V. Pospíšil

Matice cyrilometodějská s. r. o.
Olomouc 2000

© Matice cyrilometodějská s. r. o. 2000

ISBN 80-7266-061-6

K padesátému výročí prohlášení dogmatu o nanebevzetí Panny Marie

O slavnosti Všech svatých dne 1. listopadu roku 1950 papež Pius XII. v předvečer vyvrcholení tehdejšího Velkého jubilea prohlásil za dogma víry pravdu o tělesném nanebevzetí Panny Marie. To byl nesporně významný mezník v dějinách katolické církve a je velmi vhodné připomenout si tento dotek milosti právě ve dnech, kdy se blíží poslední advent druhého tisíciletí křesťanské epochy. Vždyť zatím poslední dogma nám staví před oči ženu oděnou Boží slávou, eschatologické znamení plnosti, po níž toužíme a k níž směřujeme.

Vzhledem k tomu, jak významnou událostí je slavnostní prohlášení dogmatu, zdá se vhodné připomenout si, co vlastně proces dogmatizace obnáší. Pak se budeme věnovat výsadě nanebevzetí, která je korunou všeho, čím byla Bohorodička obdařena svým Pánem a Spasitelem.

I. Prohlášení dogmatu

Prohlášení nějaké pravdy víry za dogma je v životě církve nesporně velmi významnou a nevšední událostí. Slavnostní akt představuje završení velmi dlouhého vitálního procesu, v němž se poodhaluje samo tajemství organismu Kristova tajemného těla, tedy církve, která po vzoru Bohorodičky ustavičně rozvažuje a hlouběji proniká do Božích tajemství (srov. Lk 2,51). Kořeny vědomí církve ohledně určité pravdy víry jsou hluboce zapuštěny v samotném zjevení, v událostech dějin spásy i ve slově Písma, které o těchto událostech vypovídá a ukazuje na jejich pravý význam. Dlouhá doba růstu tohoto vědomí se sho-

duje s prakticky celými dosavadními dějinami církve a s tím, co nazýváme posvátnou Tradicí. V určitém okamžiku strom živoucí apoštolské Tradice vydá svůj kýžený plod. Dogmatizace tedy představuje určitý kairos, čas milosti připravený Hospodinem pro ty, kdo jej milují. Křesťané by si měli připomínat s vděčností tyto okamžiky, protože Boží zjevení je nevýslovný Boží dar a hlubší pronikání do tajů tohoto daru je projevem jak velké Boží štědrosti, tak postupného zrání církve, která putuje ke svému naplnění.

Doba, kdy Bůh přivedl svou církev k vyznání víry v nanebevzetí Matky Boží Panny Marie, jistě nebyla stanovena náhodně. Právě v posledních desetiletích druhého tisíciletí, po zatím nejstrašlivější válce, se objevuje znamení Ženy oděné světlem Boží slávy, znamení Matky, znamení života, věčného života, který začíná již dnes, znamení trvalé a nezrušitelné Boží smlouvy, znamení posilující naši naději v dobách nejtěžších zkoušek.

Ve své podstatě dogmatizace znamená, že určitá pravda je nejvyšším učitelským úřadem prohlášena za zjevenou.¹ Z toho pak vyplývá, že jako takovou je ji třeba přijímat a vyznávat.

¹ „...Naší autoritou vyhláshujeme, prohlašujeme a definujeme: Nauka, podle níž blažená Panna Maria v prvním okamžiku svého početí, díky zvláštní milosti a výsadě ze strany všemohoucího Boha, s ohledem na zásluhy Ježíše Krista, Spasitele lidského rodu, byla uchráněna od jakékoli poskvrny dědičné viny, je zjevena Bohem, a proto ji musí všichni věřící pevně a trvale věřit.“ Pius IX., *Ineffabilis Deus* (dále **ID** – ap. list ze dne 8. 12. 1854) č. 23.

„...Naší autoritou vyhláshujeme, prohlašujeme a definujeme jako Bohem zjevené dogma, že neposkvrněná Bohorodička a ustavičná Panna Maria, když se uzavřel běh jejího pozemského života, byla vzata s duší i tělem do nebeské slávy.“ Pius XII., *Munificentissimus Deus* (dále **MD** – ap. konstituce ze dne 1. 11. 1950) č. 44.

Tato pravda musí být nějakým způsobem, alespoň implicitně, přítomna od počátku existence Kristovy církve. Úkolem magisteria je bdít nad tím, aby apoštolské hlásání trvalo neporušeně až do skonání světa. Nelze tedy zvyšovat počet pravd víry, nicméně může růst jejich pochopení a také vědomí ohledně jejich závaznosti. Dogmatizace tedy neznamená, že přibývá nějaká nová pravda víry, mění se pouze vědomí ohledně závaznosti dané pravdy. Pod výslovnou neomylností je pak vždy jen slavnostní definice, a nikoli předchozí či následná historická, filozofická a teologická argumentace obsažená v příslušném dokumentu. Není totiž vyloučeno, že následující generace naleznou schůdnější a přímější cestu k osvětlení daného tajemství, ba dokonce i jeho výstižnější vyjádření, které však zásadně nesmí jít proti smyslu původní formulace ze strany nositelů magisteria, kteří danou pravdu prohlásili za dogma. Dogmata si tedy nenárokují, že by vyslovovala nepřekonatelnou plnost poznání, nicméně jsou zcela bezpečnými a důvěryhodnými ukazateli na cestě do hlubin pravdy víry.²

Bůh, který si dal tak velkou práci s tím, aby se člověku zjevil, a nepostaral by se zároveň o to, aby jeho zjevení bylo správně vykládáno, takový Bůh by nebyl příliš prozíravý. Samo zjevení tedy vyžaduje nějakou instanci, která by je autenticky vykládala. Touto instancí je učitelský úřad církve.

V případě dvou posledních mariánských dogmat se objevuje na scéně jeden nový prvek. Papež se nejprve obrací na všechny své bratry v biskupském úřadu, aby mu odpověděli na otázky spojené s dogmatizací. Jedná se hlavně o definovatelnost

² „Článek víry je uchopení Boží pravdy, které nás k této pravdě zaměřuje.“
– ISIDOR SEVILSKÝ, podle TOMÁŠ AKVINSKÝ, *STh.*, II – II, q. I, a. 6, sed contra.

dogmatu o neposkvrněném početí a o nanebevzetí Matky Boží a také o to, zda tyto pravdy biskupové a jim svěřený lid vyznávají.³ Tento souhlas církve je velmi důležitým argumentem ve prospěch slavnostního prohlášení jednak proto, že primárním nositelem neomylnosti je církev jako celek a římský papež má na této neomylnosti církve svůj jedinečný podíl, jednak proto, že se tím zejména u pravd, které nejsou výslovně obsaženy v Písmu svatém, předem vylučuje schizma, které by po slavnostním aktu mohlo nastat.

Před vlastním oficiálním dotazováním biskupů ze strany papeže jak v prvním, tak v druhém případě obdržel Svatý stolec velké množství žádostí o příslušné dogmatizace, což bylo výrazem rozsáhlého a několik generací trvajícího spontánního mariánského hnutí.⁴ V této souvislosti se hovoří o tak zvaném nadpřirozeném „smyslu víry – *sensus fidei*“, který se objektivně projevuje v univerzálním souhlasu věřících.⁵ Dogmatizace z roku 1854 a 1950 tedy nepředstavovaly pouze jakési úřední

³ Srov. PIUS IX., *Ubi primum nullis* (encyklika ze dne 2. 2. 1849) in EE 2, n. 133 – 136. Tento postup měl navrhnout papeži Piu IX. Antonio Rosmini. Srov. EE 2, str. 144.

„Proto jsme jim prvního května 1946 adresovali náš okružní list (encykliku) s titulem *Deiparae Virginis Mariae*, v němž jsme jim položili otázku: „Zdali se Vy, ctihodní bratři, ve své vynikající moudrosti a obezřetnosti domníváte, že tělesné nanebevzetí blažené Panny lze předložit a definovat jako dogma víry, a zdali si to spolu s vaším klérem a lidem přejete.“ PIUS XII., *Munificentissimus Deus*, č. 11. Srov. PIUS XII., *Deiparae Virginis* (encyklika ze dne 2. 2. 1946) in EE 6, n. 393 – 396.

⁴ Pokud se jedná o nanebevzetí Panny Marie: Srov. G. HENTRICH – R. G. DE MOOS (ed.), *Petitiones de Assumptione corporea B. Virginis Mariae in Caelum definienda ad S. Sedem delatae*, 2. voll. (Typis Polyglottis Vaticanis 1942).

rozhodnutí naznačované pohybem shora dolů, ale také výraz vůle Božího lidu, který ovlivňoval své pastýře, což lze vyjádřit jako pohyb zdola nahoru. Jednalo se bezpochyby o podivuhodný projev nadpřirozeného organismu, který se nazývá církev.

Nyní podrobněji k přímým žádostem o dogmatizaci pravdy o nanebevzetí Panny Marie. Již na Prvním vatikánském koncilu se obrátilo s touto prosbou na Svatý stolec přibližně 195 biskupů.⁶ Pokud se týká Čech a Moravy, celkový počet žádostí dosahuje úctyhodné sumy 37 669. Jednotliví biskupové v Čechách a na Moravě většinou ještě před rokem 1918 podali nebo podepsali celkem 14 žádostí. Z Itálie obdržel Svatý stolec bezmála jeden a půl miliónu žádostí, nejvíce jich však přišlo ze Španělska – 1 714 636. Celkový počet hlasů volajících po dogmatizaci byl 8 086 396.⁷ Jak vidno, mariánské hnutí mělo v období 1870 – 1942 opravdu masové rozměry.

Je zcela jisté, že dogmatizace nemůže stát pouze na souhlasu aktuálně existující putující církve (synchronní rozměr souhlasu), ale také na „souhlasu“ předchozích generací křesťanstva (diachronní rozměr souhlasu). Proto je nutno shromáždit

⁵ Jedná se o pojem velmi starý a zároveň velmi mladý. Druhý vatikánský koncil operuje s podobnými pojmy v LG 12 a DV 8. V Písmu bychom mohli najít místa, kde se sice používají jiné výrazy, ale hovoří se o téže záležitosti (srov. např. 1 Kor 2,16; Ef 1,18; Kol 1,9). Jde o schopnost věřícího porozumět pravdám víry a správně je přijímat i aplikovat v životě. První, kdo použil výrazu *sensus fidei*, byl Vincenc Lerinský. V objektivním významu se *sensus fidei* projevuje jako univerzální souhlas věřících, což je *sensus fidelium*. Srov. R. FISICHELLA, „Sensus fidei“, in V. MANCUSO (coordinamento editoriale), *Lexicon – Dizionario Teologico Enciclopedico* (Casale Monferrato 1993) 945–946.

⁶ Srov. G. HENTRICH – R. G. DE MOOS (ed.), *Petitiones I*, 93 – 111.

⁷ Srov. G. HENTRICH – R. G. DE MOOS (ed.), *Petitiones II*, 124 – 125.

velmi pečlivě argumenty z Písma a z toho, co přinášejí svědci Tradice. Jednota víry a společenství církve totiž nemají pouze současný rozměr, nýbrž také rozměr jdoucí napříč všemi časy. I v tom se ukazuje, jak proces dogmatizace a jeho zdůvodňování poodhalují podstatu tajemství církve.

II. Nanebevzetí jako koruna všech výsad Matky Boží

Pius XII. na počátku apoštolské konstituce **MD** hovoří o velmi těsné souvislosti mezi výsadou nanebevzetí a dogmatem o neposkvrněném početí Panny Marie, které Pius IX. prohlásil jako dogma dne 8. 12. 1854.⁸ Z tohoto důvodu se nám zdálo vhodné uveřejnit společně oba dokumenty, v nichž se nacházejí prohlášení posledních mariánských dogmat. Zaměříme se ale přednostně na tajemství Mariina nanebevzetí.

V první řadě si musíme uvědomit, že Mariino nanebevzetí má jinou povahu než Ježíšovo definitivní vítězství nad smrtí. On je Spasitel, ona je první spasená.⁹ O Ježíši se říká, že byl vzkříšen Otcem, ale tvrdí se také, že vstal a vystoupil na nebesa. O Marii se nikdy neříká, že by sama vstala z hrobu a vystoupila na nebesa, nýbrž že byla na nebe vzata. Dále je nutno si uvědomit, že o události Mariina přechodu z tohoto světa do plnosti Kristovy slávy neexistuje žádná hodnověrná výpověď nějakého svědka.¹⁰ Církev se proto nevyslovuje k tomu, jakým

⁸ „Tato výsada se zaskvěla určitým novým jasnem v okamžiku, kdy náš předchůdce nesmrtelné paměti Pius XI. slavnostně definoval dogma o neposkvrněném početí vznešené Bohorodičky. Mezi těmito dvěma výsadami totiž existuje opravdu velmi těsná vzájemná spojitost.“ **MD** č. 4.

⁹ Srov. **SC** 103.

způsobem k nanebevzetí došlo, a vyhýbá se i úvahám o tom, zda Maria zemřela a byla vzata do plnosti slávy po vzkříšení svého těla, nebo zda její pozemský život skončil právě tajuplným převedením jejího těla i duše do nebeské slávy.¹¹ Dogma tvrdí pouze to, že Maria z Nazareta je od okamžiku, kdy skončil její pozemský život, svou duší i svým tělem ve slávě svého jediného syna, Ježíše Krista.

„... Naší autoritou vyhlašujeme, prohlašujeme a definujeme jako Bohem zjevené dogma, že neposkvrněná Bohorodička a ustavičná Panna Maria, když se uzavřel běh jejího pozemského života, byla vzata s duší i tělem do nebeské slávy.“
(MD č. 44)

Velmi důležité je, že Pius XII. se neodvážil opřít svoji argumentaci výhradně o dokumenty a doklady vyplývající z živé posvátné Tradice.¹² I když není pravda o nanebevzetí výslovně obsažena v Písmu svatém, přesto v něm můžeme nalézt její kořeny.

„Veškerá tato argumentace i úvahy svatých otců a teologů mají jako poslední základ Písmo svaté, jež nám staví před oči vznešenou Matku Boží úzce sjednocenou se svým božským Synem a vždy mající účast na jeho údělu.“ (MD č. 38)

¹⁰ „Zatímco Kristovo vzkříšení má svůj vnější aspekt díky svědectví těch, kdo se s ním setkali, Mariino nanebevzetí nemá žádného svědka. Je to tajemství víry, ...“ B. SESBOÜÉ, „La Vergine Maria“, in H. BOURGEOIS – B. SESBOÜÉ – P. TILON, *Storia dei dogmi III. I segni della salvezza XII. – XVI. secolo* (Piemme, Casale Monferrato 1998) 489 – 537 (zde 527).

¹¹ Srov. S. DE FIORES, *Maria, Madre di Gesù* (Bologna 1992) 176.

¹² Podle vyjádření Druhého vatikánského koncilu Tradice obsahově přesahuje Písmo v tom, že určuje kánon knih a že Písmo vykládá, není však zmíněna pravda o Mariině nanebevzetí. Srov. DV 8.

Jestliže je Panna Maria stále úzce spojena se svým synem od jeho narození až po jeho smrt, pak se vynořuje otázka, proč by s ním neměla být úzce spojena i nyní. Jestliže měla svůj tělesný podíl na jeho narození, svou hlubokou vnitřní bolestí se podílela na jeho utrpení, proč by neměla mít tělesný podíl na synově slávě. Vedle tohoto obecného odvolání se na Písmo se v **MD** setkáváme s celou řadou konkrétních míst, kterých používali svatí Otcové a teologové, když hovořili o Mariině nanebevzetí (srov. Gn 3,15; Ex 20,12; Iz 60,3; Ž 45,20.14–16; Ž 132,8; Pís 3,6; 4,8; 6,9; Lk 1,28; 1,42; Zj 12).

Jedním z nádherných biblických motivů našich úvah o Mariině nanebevzetí, o němž se Pius XII. rovněž zmiňuje,¹³ je paralelismus mezi starozákonní archou úmluvy a Bohorodičkou jako novozákonní archou úmluvy. Archa úmluvy byla uložena ve velesvatyni jeruzalémského Chrámu až do roku 597 před Kristem, kdy bylo Davidovo město dobyto a vyplněno Nabuchodonozorem (srov. 2 Král 24,13) a definitivně zničeno v roce 587 (srov. 2 Král 25,9–17). Mezi uloupenými a zničenými posvátnými chrámovými předměty není ze zbožných ohledů zmíněna archa. Tím se otevřela cesta různým úvahám o jejím osudu. Zrodila se tradice o tom, že prorok Jeremiáš archu zachránil a ukryl na bezpečném místě. Ohlas těchto tradic nacházíme například v 2 Mak 2,4–8. V knize Zjevení čteme zmínku o tom, že v nebeském chrámu přebývá Boží schrána úmluvy (srov. Zj 11,19). Archa jakožto znamení Boží přítomnosti uprostřed jeho lidu je stejně nezničitelná jako smlouva, jako samotná Boží věrnost, na níž tato věčná smlouva stojí. To je také skutečná vypovídací hodnota výroku o spočinutí archy úmlu-

¹³ Srov. **MD** č. 26.

vy u Boha v nebi.¹⁴ Pravou archou nové smlouvy je od okamžiku vtělení Slova Maria,¹⁵ ona je znamením věčné a definitivní smlouvy mezi Bohem a člověkem, a proto je tato nová archa, celá její lidská bytost neporušitelná stejně, jako je nezníitelná samotná Boží věrnost.

Můžeme říci, že církevní Otcové a spisovatelé se začínají vážněji zabírat problematikou nanebevzetí Bohorodičky až po koncilu v Efezu (431), kde byl obhájen a závazně stanoven její výsostný titul Theotokos – Bohorodička,¹⁶ který však církev užívala již v polovině třetího století.¹⁷ Zhruba v polovině šestého století se v jeruzalémské církvi slavil svátek zesnutí Panny Marie, který pak císař Mauricius (582–602) rozšířil na celou svoji říši. Zřejmě ještě o něco dříve se objevil apokryf pojednávající o smrti, vzkříšení a tělesném nanebevzetí Panny Marie.¹⁸ Zmíněný spis jakožto důsledek předchozího přesvědčení o skutečnosti Mariina oslavení silně ovlivnil nejen liturgii, ale také následnou teologickou reflexi. Na Západě o příslušné li-

¹⁴ Srov. D. SARTOR, „Assunta“, in S. DE FIORES – S. MEO (a cura di) *Nuovo dizionario di mariologia* (Milano 1986) 162 – 185 (zde 164b – 164b).

¹⁵ „Je opravdu nepřipustné, aby ses ty, která jsi schránou, v níž přebývá Bůh, rozpadla v prach ...“ GERMANUS Z KONSTANTINOPOLÉ, *Homilie IV*, in V. FAZZO (a cura di), *Omellerie mariologiche* (Roma 1985) 110.

¹⁶ Srov. B. SESBOÜÉ, „La Vergine Maria“, 522.

¹⁷ Titul *Theotokos* nepochází z Nového zákona, jeho původ je zřejmě v předkřesťanském Egyptě a měl místo v kultu bohyně Isis. Srov. S. DE FIORES, *Maria, Madre di Gesù* (Bologna 1992) 140 – 141. Jedním z nejstarších dokladů užití tohoto titulu je papyrus č. 470, který obsahuje text modlitby *Pod ochranu tvou*. Papyrus pochází z Egypta a je datován do poloviny třetího století (*Tamtéž*, 122).

¹⁸ Srov. A. WENGER, *L'Assomption de la T.S. Vierge dans la tradition byzantine du VI au IX siècle* (Paris 1955) 210 – 241.

turgické slavnosti neříká ještě nic Řehoř Veliký (zemřel 604). Až papež Sergius I. (687–701), pocházející ze Sýrie, podává jasné svědectví o tomto svátku (srov. MD 19).¹⁹

Lze tedy vážně hovořit o tom, že pravda o nanebevzetí Panny Marie je zjevená a že byla vždy přítomna alespoň implicitně v povědomí věřící církve? Nezapomínejme, že přesně na toto se tázal Pius XII., když v roce 1946 adresoval všem biskupům katolické církve svou encykliku.²⁰

Jedna z možností, jak řešit daný problém, staví na tom, že mezi jednotlivými výsadami Matky Boží existuje hluboká harmonie. Jestliže vzájemně hluboce souvisejí, pak by se dalo říci, že zejména výsada Božího mateřství v sobě vlastně implicitně obsahuje všechny ostatní výsady, tedy i tu, která představuje korunu všech Mariiných výsad. Toto mateřství je jako světlo, v němž jsou přítomny všechny barvy spektra, všechny ostatní Mariiny výsady. Kdokoli tedy vyznával zejména Mariino Boží mateřství, vlastně zároveň implicitně vyznával i všechna ostatní Mariina privilegia.²¹ Teologické důvody pro nanebevzetí Panny Marie, uváděné velkými teology Východu i Západu, o nichž dokument Pius XII. obšírně hovoří, tedy není třeba po-

¹⁹ Srov. D. SARTOR, „Assunta“, 179b – 180a.

²⁰ Srov. PIUS XII., *Deiparae Virginis* (encyklika ze dne 2. 2. 1946) in EE 6, n. 393 – 396.

²¹ Tuto úvahu lze nalézt v: B. SPÁČIL, „Nynější stav otázky o nanebevzetí P. Marie a o možnosti pravdu tuto prohlásiti za článek víry“, *Časopis katolického duchovenstva* 71 (1930), 18–27 (zde 26).

²² Jako kořen privilegia nanebevzetí Panny Marie uvádí tajemství Božího mateřství řada teologů, mezi nimiž nechybí K. RAHNER, „Sul significato del dogma dell’assunzione“, in *Saggi di Cristologia e di Mariologia* (Roma 1965) 457–478.

jímat pouze jako spekulaci, nýbrž jako přímé vyvozování toho, co je implicitně obsaženo v Božím mateřství Panny Marie.²² Jistě není náhodou, že Pius XII. v dogmatické definici hovoří o nanebevzetí Bohorodičky a ustavičné Panny.

Jestliže nanebevzetí je eschatologickou záležitostí, pak již samo Boží mateřství je eschatologickou událostí první kategorie, protože se tu setkávají čas a dokonalá, ničím nerozdělená Boží věčnost.²³ Eschatologická plnost času, která provází vtělení Slova, se na Marii plně projeví v okamžiku jejího tělesného nanebevzetí.

Toto mateřství je v řádu milosti, přece však je reálně tělesné stejně, jako se Slovo skutečně stalo člověkem. S tímto mateřstvím je úzce spojeno to, že Maria zůstává i po porodu tělesně neporušena, zůstává pravou Pannou. Jestliže se člověk vydá Hospodinu do rukou, pak si může být jist, že jsou spočteny i všechny vlasy na jeho hlavě. Bůh člověka neporuší, nýbrž posvětit. Proto také každý, kdo vyznával Mariino dokonalé panenství, zároveň tím implicitně potvrzoval onu neporušenost, která se plně projevuje při Mariině nanebevzetí.²⁴

Pokud hovoříme o Mariině plném podílu na Kristově vítězství nad hříchem, tedy i nad smrtí, pak prvním předpokladem této plnosti je její neposkvrněnost dědičnou vinou a posledním důsledkem je to, že Maria je první dokonale spasená. Jak vidno, mezi jednotlivými výsadami Panny Marie existuje vzájem-

²³ Srov. C. V. POSPÍŠIL, *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel* (Praha 2000) 165.

²⁴ „Jako lůno té, která porodila, nebylo porušeno, stejně tak (nepodlehlo porušení) tělo té, která zesnula.“ ONDŘEJ Z KRÉTY, *Druhá homilie o Mariině zesnutí*, in PG 97, 1081 d.

né prolínání, jakási perichoreze, první z těchto výsad však je zcela jednoznačně Boží mateřství.²⁵

K výše uvedeným úvahám smíme přidat i další. Mariina výsadní spolupráce na Synově díle spásy je spojena s jejím mateřstvím ve vztahu ke všem vykoupeným. Toto mateřství je v řádu milosti stejně jako Boží mateřství tenkrát v Nazaretě a Betlémě, ale není, stejně jako tenkrát v Nazaretě a Betlémě, bez těla. Která matka dává pravý a plný lidský život bez těla?

Nezapomínejme, že Boží mateřství je úzce spjato s působením Božího Ducha (srov. Lk 1,35). Totéž ale platí o definitivním oslavení těla, které je plně proniknuto Duchem (srov. např. Řím 8,11). Není i tato souvislost potvrzením toho, že Boží mateřství implikuje výsadu Mariina nanebevzetí?

Boží mateřství, které je v řádu milosti, a přece není netělesné, je úzce spojeno s faktem, že zrození Božího Syna z Panny je nepřekonatelným obrazem jeho věčného vycházení z Boha Otce.²⁶ Jistěže dokonalým obrazem Boha Otce je vtělený Syn, nicméně mateřské rysy Boha Otce nepřekonatelně zjevuje Matka Boží,²⁷ jejíž předurčení k této výsadě je totožné s Božím

²⁵ Srov. M. SCHMAUS, „MILOSTIPLNÁ“, in M. SCHMAUS, *Život milosti a milostiplná* (Roma 1978) s. 197–257 (zde 203).

²⁶ Srov. C. V. POSPÍŠIL, „Opomíjený Otec a zkompromitované otcovství“, *Teologické texty* 10 (2/1999), 38 – 42 (zde 40b – 41a).

²⁷ Na to ukazuje i následující formulace pocházející od Ignáce z Antiochie: „Je jeden lékař tělesný i duchovní, zrozený i nezrozený, vtělený Bůh, ve smrti pravý život, i z Marie, i z Boha, nejdříve trpící, potom netrpící, Ježíš Kristus, náš Pán.“ *Efezským*, VII,2; in: L. VARCL – D. DRÁPAL – J. SOKOL, *Spisy apoštolských otců* (Praha 1985) 147.

Kristus pochází i z Boha i z Marie. Ignác tím jednak odporuje gnostické verzi „skrze Marii“, která popírala reálné Mariino mateřství, jednak implicitně staví Marii jako obraz Boha Otce, z něhož věčně vychází Syn v Trojici.

rozhodnutím poslat svého Syna v těle.²⁸ Na tomto místě se zdá být vhodné připomenout, že stejně jako ve věčné Trojici Syn vychází výhradně z Otce, tak lidství vtěleného Syna pochází výhradně z Panny Marie. Položme si tedy otázku: Je možné, aby nebyl plně oslaven celý tělesný obraz vnitrobožského pložení, tedy jak Spasitel, tak jeho Matka? Není Mariina skrytost odrazem toho, jak rád se za dary a prostředníky skrývá ten, který je Pramenem vší štědrosti jak v Trojici, tak v díle stvoření, vykoupení i posvěcení člověka a světa?

V oslavené a nanebevzaté Panně Marii tedy smíme nazírat všechny její výsady a zejména naplnění toho, co je implicitně a jakoby v zárodku obsaženo zejména v jejím panenském Božím mateřství. Vždyť plnost oslavení celé její lidské bytosti je také vyvrcholením oné plnosti milosti (srov. Lk 1,28), o níž hovoří anděl, když Marii zvěstuje, že bude Matkou Božího Syna.

„Proto vznešená Matka Boží, celou věčnost tajemně sjednocená s Ježíšem Kristem „jedním a týmž ustanovením“ předurčení, neposkvrněná při svém početí, neporušená Panna při svém božském mateřství, štedrá Společnice božského Vykupitele, který dosáhl plného triumfu nad hříchem a jeho důsledky, nakonec obdržela jako svrchovanou korunu svých výsad to, že byla uchráněna porušení hrobu, aby podobně jako již její Syn po vítězství nad smrtí byla s tělem i duší vyzdvižena do slávy nebes, kde se skvěje jako Královna po pravici svého Syna, nesmrtelného Krále věků (srov. 1 Tim 1,17) (MD 40).“

²⁸ Srov. PIUS IX., ID č. 2.

V Marii nevidíme pouze Matku vtěleného Syna, ale také vrcholné dílo Ducha svatého a skvělý obraz mateřské tváře Boha Otce.²⁹ Nanebevzatá, dokonale připodobněná ke svému vzkříšenému Synu, je úchvatnou ikonou nejsvětější Trojice.³⁰ Nanebevzatá je i dokonalou ikonou svatosti. Vždyť svatost spočívá v tom, že tvor je zcela proniknut Boží slávou³¹ a že je dokonale podoben svému Stvořiteli, Spasiteli a Posvětiteli.

III. Pozdější výroky magisteria o nanebevzetí Panny Marie

Otcové Druhého vatikánského koncilu hovoří výslovně o nanebevzetí Panny Marie na dvou místech. V LG 59 je položen důraz na dokonání procesu připodobnění Panny Marie Kristu. Tento proces se neodehrál bez Mariina úsilí, bez jejího utrpení, bez její víry, naděje a lásky. Ona není pasivním deponitářem Božích milostí a výsad, ona se v celém svém životě aktivně stále dokonaleji připodobňovala Kristu.³² Neza-

²⁹ „My, ... pevně doufáme, že toto slavnostní prohlášení a definice nanebevzetí nemálo prospějí celému lidstvu, protože se stanou oslavou nejsvětější Trojice, s níž je Panna a Bohorodička spjata jedinečnými svazky.“ MD č. 42.

³⁰ Srov. např. sv. FRANTIŠEK Z ASSISI, *Officium passionis*, in K. ESSER, *Gli scritti di S. Francesco d'Assisi (Padova 1982)* s. 414; Sv. BONAVENTURA, *Assumptione sermo* 3, č. 3, in BOUGEROL, **SDD II**, s. 662, s. 53–59.

³¹ Srov. *Preface v den slavnosti Všech svatých*, in *Český Misál* (Praha 1983) 640.

³² „Když konečně neposkvrněná Panna, která byla uchráněna od jakékoli poskvrny dědičné viny, dokončila svůj pozemský život, byla s tělem i duší vzata do nebeské slávy a vyvýšena Pánem jako královna všeho tvorstva, aby se dokonaleji připodobnila svému Synu, Pánu pánů (srov. Zj 19,16) a vítězi nad hříchem a smrtí.“ LG 59.

pomínejme, že pravé mateřství se nezavršuje porodem, nýbrž trvá celý život. Boží mateřství je výsada, ale také povolání a nelehký úkol a jistým způsobem pokračuje pod křížem³³ a dovršuje se v Mariině univerzálním mateřství ve vztahu ke všem Boží dětem. Tuto funkci pak Maria vykonává jako nanebevzatá vznešená Společnice jediného Spasitele Ježíše Krista.

Novou dimenzi tajemství, jímž se hlouběji zaobíráme, odhaluje článek 68 dogmatické konstituce *Lumen gentium*.

„Jako je Matka Ježíšova, oslavená už s tělem a duší v nebi, obrazem i počátkem církve, která se dovrší v budoucím věku, tak zde na zemi září před putujícím Božím lidem jako znamení jisté naděje a útěchy, dokud nepřijde den Páně.“

Nanebevzatá je dokonalým vzorovým obrazem církve a představuje počátek společenství spasených budoucího věku.³⁴ Jaký div, že Maria představuje vzorovou příčinu církve, když ona sama je podivuhodnou ikonou celé Trojice, jak jsme viděli v předchozím oddílu, a církev je jakožto množství osob sjednocovaných jedinou láskou v pravdě také obrazem Trojice. Mariina důstojnost Nanebevzaté nepředstavuje anticipaci plnosti spásy, plnost spásy je díky nanebevzetí již reálně přítom-

³³ Podle sv. Bonaventury Maria právě pod křížem pokračovala ve svém porodu. V Betlémě porodila bez bolesti, protože nepočala v hříchu, na Golgotě měla bolesti plynoucí z lásky a hlubokého soucítění, které přísluší Matce. Srov. BONAVENTURA, *De donis*, coll. VI, n. 18; *Opera Omnia* V, 487a.

³⁴ „Při slavení ročního okruhu Kristových tajemství uctívá svatá církev se zvláštní láskou blahoslavenou Marii, která je nerozlučně spjata s vykupitelským dílem svého syna. V ní církev obdivuje a chválí nejvznešenější plod vykoupení. V ní jako v čistém obraze s radostí nazírá to, čím sama touží a doufá zcela být.“ SC 103.

na v církvi.³⁵ Oslaven není jen Spasitel, ale také první spasená, žena naplněná Boží slávou, jejíž jméno je Maria z Nazareta.

Na tomto místě je vhodné připomenout, že na velmi těsný vztah mezi Marií a Božím lidem ukazuje také to, že v dokumentech Druhého vatikánského koncilu je Bohorodička nazývána titulem *Dcera Siónu*.³⁶ Poprvé se tento výraz objevuje ve druhé polovině osmého století před Kristem u proroka Micheáše (srov. Mich 1,13; 4,10.13). Tak býval označován lid určitého města nebo země. Postava Dcery siónské představovala určitou personifikaci jeruzalémského lidu nebo celého Izraele. Podle toho, co říkají odborníci, Lukáš v první kapitole svého evangelia představuje Marii jako pravou Dceru siónskou. Také Jan zejména v epizodě z Kány Galilejské (srov. Jan 2,1 – 11) a v epizodě pod křížem (srov. Jan 19,25 – 27) představuje Ježíšovu Matku jako pravou Ženu – Dceru siónskou.³⁷ Maria je tedy skutečnou ikonou nového Božího lidu. Jak by ale Bohorodička mohla být dokonalou ikonou Kristova tajemného těla, kdyby byla ve slávě bez svého těla?

Svatý Pavel v listu Galaťanům zvolá: „Jeruzalém pocházející shora je však svobodný – a to je naše matka.“ (4,26) Tím Jeruzalémem je nanebevzatá Matka Boží, Panna Maria, naše

³⁵ Tento významný přínos LG 68 podivuhodně odráží to, co nacházíme v: K. RAHNER, „Sul significato del dogma dell'assunzione“, in *Saggi di Cristologia e di Mariologia* (Roma 1965) 457–478, který tak silně zdůrazňuje reálnou přítomnost plnosti spásy v církvi. Nanebevzetí tedy není prostou anticipací, je to nová situace v ekonomii spásy.

³⁶ Srov. LG 55.

³⁷ Srov. E. G. MORI, „Figlia di Sion“, in S. DE FIORES – S. MEO (a cura di) *Nuovo dizionario di mariologia* (Milano 1986) 580 – 589.

Matka, dokonalý obraz církve budoucího věku, nevěsta připravená pro svého Ženicha. Tajemství církve máme nazírat v Marii a v tajemství církve máme zhlížet prozařující mateřské rysy nanebevzaté Panny.

V nanebevzaté Panně Marii máme veliké znamení naděje,³⁸ které jako kdyby sám Bůh skrze svou církev postavil před naše oči právě v závěru druhého tisíciletí. Mít naději znamená mít budoucnost, mít život. I v tomto smyslu se tedy Nanebevzatá projevuje jako matka, dárkyně života v řádu milosti, nicméně toto mateřství stejně jako spása má i tělesný rozměr. Bůh, který stvořil celého člověka, chce zachránit celého člověka, protože on je skutečný milovník života.

Doc. C. V. Pospíšil Th.D. OFM

³⁸ „Dne 15. srpna slavíme slavné Mariino nanebevzetí. ... Je to svátek, který staví před církev i celé lidstvo obraz a hodnověrný doklad uskutečnění toho, k čemu je zaměřena naše naděje. Vždyť tato plnost oslavení je připravena pro ty, kdo jsou Kristovými bratry, ...“ PAVEL VI., *Marialis cultus* (ap. adhortace ze dne 2. 2. 1974) č. 6.

Apoštolský list

(Bulla)

INEFFABILIS DEUS

Dogmatická definice

Neposkvrněného početí blažené Panny Marie¹

Dne 8. prosince 1854

1. (739) Nevýslovný Bůh, jehož cesty jsou milosrdenství a pravda, jehož vůle je všemohoucí, jehož moudrost se mocně rozprostírá od jednoho až na druhý konec světa a všechno ušlechtilé spravuje (srov. Mdr 8,1), když od věčnosti předvídal truchlivou zkázu celého lidského rodu, která měla vzejít z Adamova hříchu, učinil rozhodnutí, jež zůstalo skryto po celé věky, že totiž naplno projeví svoji dobrotu prostřednictvím tajemství vtělení Slova, aby tak člověk, jehož proti úmyslu Božího milosrdenství k hříchu ponoukl prohnáný a zlý ďábel, nezahynul ve své vině a aby to, co v prvním Adamovi podlehló úpadku, bylo šťastně pozdviženo k nápravě v novém Adamovi. Z těchto důvodů tedy Bůh již od prvopočátku a přede všemi věky vyvolil a určil pro svého jednorozeného Syna Matku, z níž měl na sebe vzít lidské tělo a v blažené plnosti času se také narodit jednorozený Boží Syn. Jí Bůh prokázal tak nesmírnou lásku jako žádnému jinému ze svých tvorů, a tak v ní našla jeho vůle obzvláštní zalíbení, proto ji také podivuhodně štědře ob-

¹ Poznámka překladatele: Text přebíráme z E. LORA – R. SIMONATI (a cura di), *Enchiridion delle encicliche 2* (EDB, Bologna 1996), n. 739 – 765.

dařil – více než všechny andělské duchy a světce – všemi možnými nebeskými dary pocházejícími z pokladnice jeho božství, aby tak byla vždy zcela prosta jakékoli poskvrny hříchu, celá krásná a dokonalá a aby v sobě měla takovou plnost nevinnosti a svatosti, která v těch, kdo stojí pod Bohem, nemá obdoby a již nikdo kromě Boha není s to pochopit. Bylo bezpochyby vhodné, aby zářila vždy jasně dokonalé svatosti, aby byla zcela nedotčena poskvrnou dědičné viny a aby přinesla dokonalé vítězství nad starým hadem tak ctihodná Matka, jíž se Bůh Otec rozhodl dát svého jediného Syna, kterého plodí ze svého srdce jako sobě rovného a jehož miluje jako sebe. Jí se tedy rozhodl Bůh Otec dát svého jediného Syna takovým způsobem, aby jeden a tentýž Boží Syn byl podle přirozenosti zároveň Synem Boha Otce i Panny, kterou si sám Syn vyvolil za svou pravou tělesnou Matku a v níž chtěl Duch svatý způsobit, aby v ní byl počat a z ní se narodil ten, z něhož on sám vychází.

Církevní tradice ohledně Mariina Neposkvrněného početí²

2. (740) Katolická církev, která je pod ustavičným vedením Ducha svatého sloupem a oporou pravdy, považovala vždy za božsky zjevenou pravdu a za součást zjevení nauku o tom, že vznešená Panna je od prvního okamžiku své existence prosta jakékoli viny, což je v dokonalém souladu s její podivuhodnou svatostí a s její vynikající důstojností Matky Boží. Tuto nauku,

² Poznámka překladatele: Nadpisy označující jednotlivé oddíly nepocházejí z originálu, jsou převzaty z EE 2, n. 739 – 765 a na některých místech poněkud upraveny.

která existuje od pradávna a která je hluboce zakořeněna v duších věřících a kterou svatí pastýři horlivě rozšířili v katolickém světě, církev jasněji vyznala v okamžiku, kdy neváhala početí Panny učinit předmětem veřejného kultu a předložit toto tajemství úctě věřících.³ Tímto význačným rozhodnutím tedy církev ukázala, že Mariino početí je třeba mít v úctě jako cosi jedinečného, podivuhodného, rozhodně odlišného od početí ostatních lidí a zcela svatého, protože církev slaví svátky pouze těch, kdo jsou svatí. Jelikož Bůh jedním a týmž ustanovením rozhodl o Mariině počátku a o vtělení božské Moudrosti, není divu, že církev má ve zvyku jak ve svých dokumentech, tak v liturgických textech aplikovat na početí Panny tytéž výrazy, jichž Písmo svaté užívá, když hovoří o nestvořené Moudrosti a o jejím věčném původu.

3. (741) Výše uvedená rozhodnutí církve všude a všeobecně přijímaná věřícími ukazují na to, s jakou starostlivostí římská církev, matka a učitelka všech ostatních církví, podporovala nauku o Neposkvrněném početí Panny. Zdá se nicméně vhodné připomenout jednotlivě ta nejdůležitější rozhodnutí církve v této záležitosti. Autorita římské církve a úcta k ní vyplývá z toho, že právě ona představuje střed katolické jednoty a pravdy, vždyť pouze v ní byla víra uchována neporušitelně, a tak se sluší, aby od ní všechny ostatní církve přebíraly učení víry. Nuže tedy, římské církvi leželo opravdu na srdci, aby všemožným způsobem vyznávala, zastávala, šířila a bránila Neposkvrněné početí Panny i úctu k tomuto tajemství stejně jako učení o něm. Tuto starostlivost jasně dokládají nesčetná a vý-

³ Srov. Řehoř XVI., *Summa quidem animi* (Epist. ze dne 23. 4. 1845. *Gregorii Pp. XVI Acta*, svazek III, str. 392).

značná rozhodnutí římských pontifiků, našich předchůdců, jimž sám Kristus Pán v osobě prvního mezi apoštoly svěřil úkol a také svrchovanou autoritu pást beránky i ovce, utvrzovat bratry, řídit a spravovat církev.

Papežové podporovali úctu k Neposkvrněnému početí

4. (742) Naši předchůdci považovali za svou slávu to, že svou apoštolskou autoritou ustanovili v římské církvi svátek Početí, opatřili ho vlastními texty pro modlitbu hodin a vlastním mešním formulářem, kde se jasně tvrdí, že Panna byla prostá jakékoli poskvrny způsobené dědičnou vinou. Kromě toho se všemožně starali o to, aby podporovali a rozšiřovali již existující kult tím, že udělovali příslušné odpustky; že dovolovali městům a královstvím, aby si brala za patronku Matku Boží s titulem Neposkvrněného početí; že potvrzovali bratrstva, kongregace a řeholní rodiny založené k počtě Neposkvrněného početí; že chválili zbožnost těch, kdo zakládali kláštery, útulky, oltáře a chrámy s titulem Neposkvrněného početí; že všemi silami i vlastní přísahou bránili Neposkvrněné početí Matky Boží. Dále naši předchůdci s nesmírnou radostí nařídili, aby se svátek tohoto Početí slavil v celé církvi jako stejně velká a dlouhá slavnost jako jsou Vánoce; aby Neposkvrněné početí univerzální církve slavila oktávem a aby věřící úzkostlivě zachovávali tuto slavnost jako zasvěcený svátek; aby se v naší patriarchální Liberiově bazilice o dni slavnosti Neposkvrněného početí každoročně konala papežská kaple. Když si pak naši předchůdci přáli stále více utvrzovat duše věřících v nauce ohledně Neposkvrněného početí Matky Boží a podněcovat jejich zbožnost k větší úctě k Panně počaté bez poskvrny dědič-

né viny, s velikou radostí dovolili, aby se Neposkvrněné početí této Panny zařadilo do loretánské litanie a také do mešní preface; tímto způsobem byla norma víry stanovena normou modlitby. Krácejíce ve stopách tak slavných předchůdců, jsme nejen potvrdili a přijali jejich velmi zbožná a moudrá ustanovení, ale – pamětlivi toho, co ustanovil Sixtus IV.⁴, – velice rádi jsme naší autoritou potvrdili vlastní texty liturgie hodin pro den slavnosti Neposkvrněného početí a povolili jsme jejich užívání univerzální církvi.⁵

Papežové upřesňovali předmět kultu Mariina Neposkvrněného početí

5. (743) Poněvadž všechno, co se vztahuje k otázce kultu, je těsně spjato s předmětem tohoto kultu a nemůže být jasně určeno ani mít trvalou platnost, pokud tento předmět není jednoznačně určen, naši předchůdci v úřadu římského pontifika, když se na jedné straně snažili o podněcování kultu tohoto Početí, na druhé straně zároveň také všemožně usilovali o vysvětlování předmětu této úcty a o vštěpování příslušné nauky. Učili totiž jasně a výslovně, že o svátku, který ustanovili, se slavilo Početí Panny, a označili jako falešné a přesvědčení církve odporující mínění těch, kdo měli za to a tvrdili, že církev uctívá nikoli vlastní Mariino početí, nýbrž její posvěcení. Rovněž se nedomnívali, že je třeba postupovat mírněji proti těm, kdo zpochybňovali nauku o Neposkvrněném početí tím, že vyna-

⁴ Srov. SIXTUS IV., *Cum praeexcelsa* (Apoštolská konstituce ze dne 27. 2. 1477); DS 1400.

⁵ Srov. S. CONGREGATIO RITUUM, Decr. ze dne 30. 9. 1847.

lezli rozlišování mezi prvním a následným okamžikem početí, aby mohli vyslovit domněnku, že se slaví nikoli ten první, nýbrž teprve ten následný okamžik. Naši předchůdci považovali opravdu za svoji povinnost nejen to, aby všemožně podporovali svátek Početí blažené Panny, nýbrž také to, aby vyjádřili, že pravým předmětem kultu bylo její Početí, a to již jeho první okamžik. O tom svědčí například jasný a pádný výrok našeho předchůdce Alexandra VII., který vyjadřuje přesvědčení církve:

„Není pochyb, že od dávných dob křesťané uctívají přeblaženou Matku i Pannu Marii a zastávají názor, že její duše byla od prvního okamžiku svého stvoření a vstupu do těla uchráněna od jakéhokoli poskvrnění dědičnou vinou, a to díky zvláštní Boží milosti a výsadě vzhledem k předzvěděným zásluhám Ježíše Krista, jejího Syna a Vykupitele lidského rodu. V tomto smyslu pak slaví svátek jejího početí.“⁶

Papežové zakázali opačnou nauku

6. (744) Naši předchůdci se starostlivě a horlivě zasazovali o to, aby uchovali neporušenou nauku o Neposkvrněném početí Matky Boží. Nejenže rozhodně netolerovali, aby tuto nauku někdo haněl nebo nějak převracel, nýbrž šli ještě mnohem dále, když jasně a opakovaně prohlašovali, že nauka, na jejímž základě vyznáváme Neposkvrněné početí Panny, je v plném souladu s církevním kultem a že je opravdu třeba tuto nauku za takovou považovat; že se jedná o nauku prastarou a téměř univerzální; že římská církev se rozhodla tuto nauku upřed-

⁶ ALEXANDR VII., *Sollicitudo omnium Ecclesiarum* (Konst. ze dne 8. 12. 1661); srov. DS 2015.

nostňovat a bránit ji; že tato nauka si opravdu zaslouží, aby se projevovala v posvátné liturgii a ve slavnostních modlitbách. Jelikož chtěli, aby se nauka o Neposkvrněném Mariině početí uchovala ve své plnosti, nespokojili se s výše uvedenými kroky, a proto velmi přísně zakazovali zastávat jak veřejně, tak soukromě mínění, která by byla v rozporu s touto naukou. Taková mínění chtěli mnoha způsoby definitivně odstranit. Aby tato jasná a opakovaná prohlášení nezůstala bez účinku, připojovali k nim rovněž ustanovení o sankcích za jejich nedodržování. Toto vše vyjádřil náš předchůdce, jehož jsme již připomenuli, Alexandr VII., následujícími slovy:

7. (745) „Jsme si dobře vědomi, že svatá římská církev si slavně připomíná svátek početí Neposkvrněné a ustavičné Panny Marie a že již dříve na základě rozhodnutí našeho předchůdce Sixta VI. schválila vlastní liturgické texty pro tento svátek. Přejeme si tedy podpořit tuto chvályhodnou zbožnost. Dále si přejeme, aby samotný svátek i úcta, s níž je slaven, zůstaly v římské církvi nezměněny tak, jak je tomu od jeho ustanovení. Po vzoru římských pontifiků, našich předchůdců, chceme obhajovat tento zbožný způsob uctívání přeblažené Panny uchráněné od dědičné viny díky předcházející milosti Ducha svatého. Dále Nám leží na srdci starost o uchování Kristova stádce v jednotě ducha a ve svazku pokoje, a proto chceme zamezit hádkám, sporům a odstranit pohoršení. Proto – po přijetí naléhání a proseb, které Nám předložili výše zmínění biskupové, jejich kapituly, král Filip a jím spravované země – obnovujeme ustanovení a rozhodnutí, která vydali naši předchůdci v úřadu římského pontifika, jedná se zejména o dokumenty vydané Sixtem IV., Pavlem V. a Řehořem XV. Tak chceme obhájit nauku, podle níž byla duše blažené Panny Marie

v okamžiku svého stvoření a vstupu do těla vybavena darem milosti Ducha svatého, a tak byla uchráněna dědičné viny. Dále se chceme zasadit za svátek a úctu k Početí téže Panny a Matky Boží v souladu se zbožným tvrzením, které jsme uvedli výše. Nařizujeme tedy, aby tato ustanovení a rozhodnutí byla plně zachovávána, a to pod tresty a cenzurami, které jsou v těchto dokumentech uvedeny.

8. (746) Dále nařizujeme, aby všichni, kdo by nadále vykládali výše zmíněné konstituce a dekrety takovým způsobem, že by mařili podporu, s níž se tyto dokumenty stavějí za zmíněné učení, tento svátek a kult; kdo se v disputacích budou stavět proti onomu učení, svátku a kultu, nebo tak budou činit jakýmkoli způsobem přímo či nepřímo, nebo pod jakoukoli záminkou – jako je zkoumání definovatelnosti tohoto učení, výklad Písma svatého nebo spisů svatých otců, komentování děl učitelů – kdo se tedy proti tomuto učení, svátku a kultu opovází psát nebo mluvit, kázat, pojednávat, disputovat a budou při tom proti tomuto učení, svátku a kultu něco tvrdit či argumentovat a ponechávat přitom nastolené problémy záměrně nevyřešené, anebo jakýmkoli jiným myslitelným způsobem se budou stavět proti tomuto učení, svátku a kultu; tak tedy nařizujeme, aby všichni tito lidé upadli nejen do trestů a cenzur, o nichž se hovoří v konstitucích Sixta IV. – a My opravdu chceme, aby takoví lidé byli vystaveni zmíněným trestům, a touto konstitucí je takovým trestům opravdu vystavujeme – ale také je navíc zbavujeme práva kázat, veřejně přednášet, vyučovat, vykládat, dále jsou zbaveni pasivního i aktivního volebního práva v jakémkoli druhu voleb, nadto pro samotný skutek bez nutnosti nějakého prohlášení upadají do trvalé nezpůsobilosti kázat, veřejně přednášet, učit a vykládat. Těchto trestů je nebude moci zbavit

nebo od nich dispenzovat nikdo jiný než My a nejvyšší pontifikové, naši nástupci. Kromě zmíněných trestů takové lidi touto konstitucí vystavujeme všem dalším trestům, které jim budeme podle naší úvahy chtít udělit My sami nebo nejvyšší pontifikové, naši nástupci. V této věci tak zároveň potvrzujeme již zmíněné konstituce Pavla V. a Řehoře XV.

9. (747) Pokud se jedná o knihy, v nichž jsou uváděny v pochybnost výše uvedené učení, zmíněný svátek a kult, nebo v nichž se proti těmto záležitostem vystupuje, ať už se jedná o promluvy, pojednání, zkoumání, která vyšla po zveřejnění výše zmíněného dekretu Pavla V., nebo by snad ještě měla být vydána, tak tedy ohledně všech těchto spisů rozhodujeme, že se jedná o zakázané spisy, a nařizujeme, aby se na jejich používání vztahovaly ty tresty a cenzury, které jsou stanoveny v Seznamu zakázaných knih, a tyto tresty a cenzury vyplývají z vykonání samotného skutku a není třeba nějakého prohlášení.“

Souhlas učenců, biskupů a řeholních rodin; Tridentský koncil v souladu s Tradicí

10. (748) Všichni vědí, s jakou horlivostí byla nauka o Neposkvrněném početí Matky Boží vždy Panny zastávána, šířena a hájena nejslavnějšími řeholními rodinami, nejskvělejšími teologickými akademiemi a učiteli, kteří hluboce pronikli do Božích tajemství. Všem je rovněž dobře známo, s jakou starostlivostí veřejně, a to i v různých církevních shromážděních, zastávali biskupové nauku o tom, že přesvatá Panna Maria, Matka Boží, nebyla kvůli předzvěděným zásluhám Vykupitele Ježíše Krista nikdy podrobena dědičné vině a byla uchráněna jakékoli dědičné poskvrny, a tak byla vykoupěna vznešenějším

způsobem. Nesmírně důležité je, že Tridentský koncil, když vyhlásil dogmatický dekret o dědičné vině, v němž na základě Písma svatého, učení svatých otců a rozhodnutí těch nejdůstojnějších koncilů stanovil a definoval, že všichni lidé se rodí poznamenáni dědičnou vinou, zároveň slavně prohlásil, že nebylo úmyslem koncilních otců zahrnout do tohoto dekretu a pod tuto obecnou definici blaženou a neposkvrněnou Pannu Marii, Matku Boží. Tímto prohlášením tridentští koncilní otcové dali velmi jasně najevo s ohledem na tehdejší okolnosti, že blažená Panna Maria byla prosta dědičné viny. Tím zároveň tridentští koncilní otcové výslovně potvrdili, že ani z Písma svatého, ani z děl církevních otců nelze vyvodit žádný argument, který by nějakým způsobem odporoval této výsadě Panny Marie.⁷

11. (749) Úctyhodná svědectví dávné východní i západní církve dosvědčují, že tato nauka o Neposkvrněném početí blažené Panny, kterou církev díky svému smyslu pro Boží pravdy, učitelskému úřadu, úsilí, vědě a moudrosti s maximální autoritou stále dokonaleji vysvětlovala, objasňovala a potvrzovala před tváří všech národů katolického světa, tak tedy to vše dokládá, že tato nauka v církvi stále existovala jako přijatá prostřednictvím Tradice a zjevená. Vždyť Kristova církev jakožto strážkyně a obhájkyně nauk, které jí byly svěřeny, nikdy tyto nauky nezměnila ani tím, že by k nim něco přidala, ani tím, že by z nich něco ubrala, nýbrž s patřičnou pozorností a veškerou moudrostí nakládá s naukami, které pocházejí z pradávných dob a které hlásali církevní otcové. Církev se tedy

⁷ Srov. CONCILIUM TRIDENTINUM, 4. zasedání – *Decr. de peccato originali*, n. 6; in DS 1516.

snaží tyto prastaré nauky upřesnit a vytríbit, aby tak nabyly na zřejmosti, jasnosti a přesnosti. Tak tedy tyto nauky zachovávají svoji úplnost, celistvost i charakteristiky, přičemž se rozvíjejí v linii, která přesně odpovídá jejich vlastní povaze, vlastnímu smyslu i jejich původnímu zaměření.

Smýšlení otců a církevních autorů

12. (750) Tak tedy otcové a církevní autoři instruováni Božím učením ve svých dílech usilovali o to, aby vysvětlovali Písmo, bránili dogmata a poučovali věřící. V těchto spisech pak různým a podivuhodným způsobem závodili v tom, jak hlásali a zdůrazňovali svrchovanou svatost, důstojnost a neposkvrněnost svaté Panny jakýmkoli hříchem i její dokonalé vítězství nad ukrutným nepřítelem lidského rodu. Z tohoto důvodu, když vysvětlovali výrok, jímž Bůh už na počátku světa vyhlásil nápravné prostředky, které připravilo jeho milosrdenství pro záchranu lidského rodu, jímž dále zhatil prohnanost prolhaného hada a podivuhodně vzbudil v lidech naději: „Mezi tebe a ženu položím nepřátelství, i mezi símě tvé a símě její (Gn 3,15)“; tak tedy, když otcové a církevní autoři vysvětlovali tato slova, učili, že toto božské proroctví výslovně a jasně hovoří o nejmilosrdnějším Vykupiteli lidského rodu, tedy o jednorozeném Božím Synu, Ježíši Kristu; dále byla vykreslena blažená Matka, Panna Maria; bylo zcela jasně vyjádřeno nepřátelství mezi nimi oběma na jedné straně a ďáblem na straně druhé. Tak tedy Kristus, prostředník mezi Bohem a lidmi, na sebe vzal lidskou přirozenost, zničil dlužní úpis našeho zavržení, který svědčil proti nám, když jej vítězně přibil na kříž. Rovněž přesvatá Panna, která je s ním spjata nezrušitelným a těsným poutem, je spolu s ním a skrze něho trva-

lou nepřítelkyní jedovatého hada, jehož hlavu rozdrtila svou neposkvrněnou patou.

Biblické předobrazy Panny Marie

13. (751) Otcové spatřovali předobraz tohoto jedinečného vítězství svaté Panny, její vynikající nevinnosti, čistoty a svatosti, její neposkvrněnosti dědičnou vinou i nevýslovné štědrosti a přemíry všech jejích milostí, ctností a výsad v Noemově arše, která byla postavena na Boží pokyn a která zůstala kompletně uchráněna všeobecné zkázy, z níž vyšla neporušená; v Jákobově žebříku, který ze země dosahoval až do nebes, po jehož stupních vystupovali a sestupovali andělé a na jehož vrcholku se nacházel sám Pán; v keři, jež spatřil na posvátném místě Mojžíš, v keři, který byl obklopen plameny, a přesto se nespaloval ani netrpěl žádnou úhonu a stále se podivuhodně zelenal a kvetl; v oné nedobytné věži stojící před tváří nepřátel, na níž jsou zavěšeny tisíce štítů a veškerá zbroj silných bojovníků; v oné uzavřené zahradě, do níž nemůže nikdo vstoupit násilím a které nemůže uškodit žádný úskok ani podvod; v onom jasném Božím městě, které má základy na svatých horách; v onom vznešeném Božím chrámu, který je prozářen božským jasnem a naplněn Pánovou slávou; konečně ve všech dalších nesčetných předobrazech, v nichž tito otcové spatřovali jasnou předzvěst nevýslovné důstojnosti Matky Boží, její neposkvrněné nevinnosti a její naprosto neposkvrněné svatosti.

Výroky proroků

14. (752) Titíž otcové, když popisovali onen úchvatný celek božských darů a původní nevinnosti svaté Panny, Ježíšovy Mat-

ky, těžili také z prorockých spisů a oslavovali vznešenou Pannu jako čistou holubici; jako svatý Jeruzalém; jako vznešený Boží trůn; jako posvátnou Archu; jako Dům, který si pro sebe zbudovala věčná Moudrost; jako onu skvostně oděnou Královnu opřenou o svého Milého, která vyšla z úst Nejvyššího jako naprosto dokonalá, krásná, drahá Bohu, jíž se nikdy netkla poskvrna viny. Týmž otcům a církevním autorům neuniklo, že archanděl Gabriel, když přinášel blažené Panně zvěst o její svrchované důstojnosti Matky Boží, ji podle Božího nařízení nazval „Milosiplná“. Proto tito otcové a církevní autoři učili, že tento zvláštní a slavnostní pozdrav, který do té doby nebyl nikdy použit, ukazoval na to, že Matka Boží je nositelkou všech Božích milostí, že je nejen ozdobena všemi charizmaty Ducha svatého, nýbrž že je jakoby nekonečným pokladem a nevyčerpatelnou studnicí týchž charizmat. Nebyla tedy nikdy vystavena zlořečení, nýbrž měla ve spojení se svým Synem účast na věčném požehnání. Byla tedy hodna toho, aby se na ni Alžběta, pohnuta Duchem svatým, obrátila slovy: „Požehnaná tys mezi ženami a požehnaný plod života tvého!“ (Lk 1,42).

Paralelismus s Evou

15. (753) Ze všech těchto výkladů jasně vyplývá společné přesvědčení otců: Slavná Panna, v níž vykonal velké věci ten, který je mocný, je prozářena takovou přemírou nebeských darů, takovou plností milosti a takovou nevinností, že je nevýslovným Božím divem, ba spíše vyvrcholením všech Božích zázraků, a proto je důstojnou Matkou Boží. Je tedy postavena, nakolik je to jen pro tvora možné, nejblíže Bohu a stala se větší, než mohou vypovědět veškeré chvály lidí a andělů. Ná-

sledně tito otcové a církevní autoři, aby ukázali nevinnost a původní spravedlnost Matky Boží, nejenže ji velmi často srovnávali s Evou – když byla Eva ještě panna, když byla v původní nevinnosti a neporušenosti předtím, než ji svými smrtonosnými úskoky podvedl prolhaný had –, nýbrž ji této Evě nadřazovali prostřednictvím úchvatného bohatství pojmů a výrazů. Vždyť Eva tragicky popřála sluchu hadovi, ztratila svou původní nevinnost a upadla do hadova otroctví. Naproti tomu blažená Panna neustále rozmnožovala dar, jehož se jí na počátku dostalo, nejenže nikdy nepopřála sluchu hadovi, ale s Boží pomocí úplně zničila jeho násilnickou moc.

Výrazy chval

16. (754) Z těchto důvodů otcové a církevní autoři stále udělovali Matce Boží nejkrásnější jména: lilie mezi trny; netknutá, čistá, neposkvrněná, stále požehnaná a ode vší nákazy hříchu svobodná země, z níž byl utvořen nový Adam; překrásně uspořádaná, nádherná, velmi půvabná a rozkošná zahrada nevinnosti a nesmrtelnosti, kterou sám Bůh vysázel a uchránil od všech úkladů jedovatého hada; zkáze nepodléhající dřevo, jehož se nikdy ani netkl červotoč hříchu; stále průzračný pramen požehnaný mocí Ducha svatého; vpravdě Boží chrám; schrána nesmrtelnosti; jediná dcera nikoli smrti, nýbrž života; stále se zelenající a kvetoucí výhonek nikoli hněvu, nýbrž milosti, který ačkoli vyrazil ze zkaženého a nemocného kořene, zůstal vyňat z obecně platného zákona kvůli výjimečnému zásahu Boží prozřetelnosti. Jako kdyby všechny tyto překrásné výrazy nedostačovaly, otcové a církevní autoři nadto ještě používali velmi jasných a přesných výrazů, když tvrdili, že po-

kud se jedná o hřích, Pannu Marii se nesluší ani jmenovat, protože jí byla dána větší milost, než jakou dostávají ostatní; protože měla úplně zvítězit nad jakýmkoli druhem hříchu. Tvrdili dokonce, že přeslavná Panna byla napravitelkou svých prarodičů; dárkyní života pro ty, kdo přišli po ní; že právě ji si Nejvyšší přede všemi věky vyhlédl a připravil; že na ni se vztahuje předpověď obsažená ve slovech určených hadovi: „Mezi tebe a ženu položím nepřátelství“ (srov. Gn 3,15); že to byla ona, která svou patou rozdrtila jedovatou hlavu téhož hada. Proto také tvrdili, že tato blažená Panna byla díky daru milosti prostá jakékoli poskvrny hříchu a jakékoli nákazy postihující tělo, duši a intelekt; dále že, jsouc spojena s Bohem věčnou smlouvou, nebyla nikdy v temnotách, nýbrž ustavičně ve světle; byla tedy opravdu hodna stát se Kristovým příbytkem, a to nikoli pro způsoblost svého těla, nýbrž kvůli původní milosti.

17. (755) K těmto chválám pak přidávali další vznešené výpovědi. Když hovořili o tom, jak byla počata tato Panna, dosvědčovali, že se rozechvěná přirozenost neopovážila jít dále svou cestou a že ustoupila milosti. Pannu a Matku Boží neměla Anna počít dříve, než by milost stvrdila svoji moc, vždyť měla být počata ta Prvorozená, z níž se pak měl narodit Prvorozený mezi všemi tvory. Otcové a církevní autoři vyznávali, že tělo svaté Panny, ačkoli pocházelo z Adama, neneslo na sobě jeho poskvrnění; že blažená Panna byla svatostánkem, který vystavěl Bůh a ztvárnil Duch svatý, stánkem, který je z pravého purpuru a který nový Besaleel⁸ s mnoha okrasami zhotovil ze zlata; že byla po právu oslavována jako vrcholné Boží dílo, poněvadž ji nezasáhly ohnivé střely zlého ducha

⁸ Poznámka překladatele: Srov. např. Ex 36,1; 37,1.

a poněvadž je krásná svou přirozeností i úplně prosta jakékoli poskvrny, při svém Neposkvrněném početí proto vzešla ve světě jako červánky nadcházející plné záře. Opravdu nebylo vhodné, aby tuto vyvolenou nádobu poznamenala ona vada, jež zatemňuje všechny ostatní lidi, protože se jednalo o nádobu, která se velmi odlišovala od ostatních lidí. I když měla s ostatními lidmi společnou přirozenost, nenesla na sobě jejich vinu. Bylo opravdu vhodné, aby Jednorozený, který má v nebi Otce, jehož serafové oslavují jako třikrát svatého, měl na zemi Matku, již nikdy nechyběla záře svatosti. Tato nauka byla tak hluboce zakořeněna v mysli a v duši těch, kteří žili v dávných dobách, že když hovořili o Matce Boží, užívali mimořádné a zvláštní výrazy. Velmi často ji nazývali: neposkvrněná, ba neposkvrněná v každém ohledu; nevinná, a dokonce zrcadlo nevinnosti; bezúhonná, ba bezúhonná v každém ohledu; svatá a vzdálená jakékoli poskvrny hříchu; naprosto čistá a bez vady, ba dokonce dokonalý příklad čistoty a nevinnosti; krásnější než sama krása, půvabnější než sám půvab, světější než sama svatost; jediná svatá; nejčistší tělem i duší; ta, která převyšuje jakoukoli neporušenost i panenství; jediná, která byla naplněna veškerými milostmi Ducha svatého; tak vznešená, že po Bohu stojí nad všemi ostatními; svou vlastní přirozeností krásnější, půvabnější a světější než samotní cherubové, serafové a všechny zástupy andělů; převyšující všechny chvály nebes a země. Nikomu není neznámo, že tento způsob vyjadřování byl téměř spontánně uveden do textů svaté liturgie a liturgie hodin, v nichž se objevuje velmi často jako dominantní záležitost. V takovýchto textech bývá Matka Boží vzývána jako Holubice neporušitelné krásy a jako stále svěží Růže. Bývá vzývána a chválena jako nejčistší, stále neposkvrněná a vždy blažená,

ba jako sama nevinnost, která nebyla nikdy porušena, i jako druhá Eva, která zrodila Emanuela.

Jednomyslný souhlas biskupů a petice ohledně definování dogmatu

18. (756) Není tedy divu, že pastýři církve a věřící lid vždy rádi a s velkou zbožností, oddaností a láskou vyznávali nauku o Neposkvrněném početí Panny a Matky Boží, která je podle mínění otců obsažena v Písmu svatém a již otcové dokládají tolika svými tak důležitými svědectvími, tuto nauku rovněž vyjadřuje a oslavuje mnoho skvělých památek úctyhodných dávných věků a také ji předkládá a potvrzuje nejvyšší a zcela spolehlivý učitelský úřad církve. Není se proto čemu divit, když pastýři a věřící vždy ukazovali, že pro ně není nic krásnějšího a že jim není nic dražšího, než uctívat, vzývat a velebit s horoucím srdcem Pannu a Matku Boží počatou bez poskvrny dědičné viny. Proto také od dávných dob biskupové, muži církve, řeholní řády a také císařové a panovníci předkládali naléhavé prosby tomuto apoštolskému stolci, aby Neposkvrněné početí přesvaté Matky Boží bylo definováno jako dogma katolické víry. I v naší době biskupové, diecézní kněží, řeholní rodiny, panovníci i různé věřící národy opakovali tyto žádosti a obra- celi se s nimi zejména na našeho předchůdce blahé paměti Řehoře XVI. a na Nás samotného.

Přípravné práce

19. (757) Proto My, dobře znající a s obzvláštní radostí v srdci pozorně zkoumajíce tyto záležitosti, ihned poté, co jsme

byli tajuplným řízením Boží prozřetelnosti pozdviženi na tuto vznešenou Petrovu katedru a co jsme zcela nezaslouženě převzali do rukou řízení celé církve, neměli jsme nic tak naléhavě na srdci – s ohledem na hlubokou úctu, zbožnost a lásku, která nás již od prvních let našeho života váže k přesvaté Panně Marii, Matce Boží – jako dovršení všeho toho, co mohla ještě církev vykonat, aby vzrostla úcta k blažené Panně a aby zazářily novým leskem její výsady. Chtěli jsme však postupovat s veškerou rozvahou, a proto jsme ustanovili zvláštní komisi z našich ctihodných bratří kardinálů svaté římské církve, kteří vynikají zbožností, moudrostí úsudku i zběhlostí v Boží vědě; rovněž tak jsme vybrali muže z diecézního a řeholního kléru, kteří jsou zběhlí v teologických disciplínách, a dali jim za úkol, aby s velkou pečlivostí zkoumali všechno to, co se týká Neposkvrněného početí svaté Panny, a aby nám sdělili své mínění. A ačkoli žádosti ohledně definice dogmatu o Neposkvrněném početí, které jsme obdrželi, nás dostatečně přesvědčily, jaké je smýšlení velkého množství biskupů, přesto jsme druhého února roku 1849 poslali z Gaeta encykliku adresovanou všem ctihodným biskupům v celém katolickém světě, aby nám sdělili poté, co se budou modlit k Bohu, také písemně, jak je tomu se zbožností jejich věřících vůči Neposkvrněnému početí Matky Boží, dále pak to, co míní biskupové sami ohledně zamýšlené dogmatické definice, konečně, aby také vyjádřili svá vlastní přání, aby tak náš nejvyšší soud v této věci byl co nejslavnější.

20. (758) Když Nám došly odpovědi našich ctihodných bratří, zakusili jsme opravdu velké potěšení. Ve svých listech, z nichž vyzařuje neuvěřitelně radostné nadšení, nejenže opětně potvrdili přesvědčení a zbožnost jak za své vlastní osoby, tak za

svůj klérus i za svěřený lid, ale také nás výslovně žádali téměř jednomyslně, abychom naším nejvyšším soudem a naší plnou autoritou definovali Neposkvrněné početí svaté Panny. Nemenší radost jsme měli z toho, když se naši ctihodní bratři kardinálové svaté římské církve, členové výše zmíněné zvláštní komise a uvedení teologové, které jsme vybrali jako konzultory, po pečlivém zkoumání celé záležitosti na Nás obrátili se stejnou naléhavostí a se stejnou horlivostí Nás žádali o definování Neposkvrněného početí Matky Boží.

21. (759) Po tom všem, sledující světlé příklady našich předchůdců a s přáním postupovat podle tradičních zásad, jsme svolali a vykonali konzistoř, na níž jsme pronesli k našim ctihodným bratrům kardinálům svaté římské církve řeč, a s velkou radostí v duši jsme přijali jejich prosby, abychom vyhlásili dogmatickou definici o Neposkvrněném početí Panny a Matky Boží.

22. (760) Tak jsme v Pánu došli k pevnému přesvědčení, že nadešel vhodný okamžik pro definování Neposkvrněného početí Panny a Matky Boží, jež obdivuhodně dokládá a vysvětluje: Písmo svaté, úctyhodná Tradice, trvalé cítění církve, jedinečný souhlas katolických biskupů a věřících, jakož i paměťhodná rozhodnutí a konstituce našich předchůdců. Poté, co jsme velmi pečlivě zvážili všechno potřebné a co jsme se vytrvale a vroucně modlili k Bohu, jsme nabyli přesvědčení, že již nesmíme otálet s tím, abychom naším nejvyšším soudem stvrdili a definovali Neposkvrněné početí svaté Panny, abychom tak uspokojili velmi zbožné přání katolického světa i naši vlastní zbožnost vůči téže přesvaté Panně a abychom právě v ní stále víc a víc uctívali jejího jednorozeného Syna, našeho Pána Ježíše Krista, neboť veškerá úcta a chvála vzdávaná Matce se obrací k jejímu Synu.

Definice dogmatu

23. (761) Proto poté, co jsme bez ustání nabízeli v pokoře a postu naše soukromé modlitby spolu s veřejnými modlitbami církve Bohu Otci skrze jeho Syna, aby ráčil vést a podpírat naši mysl silou Ducha svatého, a poté, co jsme prosili o pomoc všechny nebešťany a vzývali úpěnlivě Ducha utěšitele za jeho asistenci, kvůli cti svaté a nerozdělitelné Trojice, kvůli důstojnosti a výsadě Panny a Matky Boží, kvůli zvelebení katolické víry, kvůli vzrůstu křesťanského náboženství, s autoritou našeho Pána Ježíše Krista, blažených apoštolů Petra a Pavla, i naší autoritou vyhlášíme, prohlašujeme a definujeme: Nauka, podle níž blažená Panna Maria v prvním okamžiku svého početí, díky zvláštní milosti a výsadě ze strany všemohoucího Boha, s ohledem na zásluhy Ježíše Krista, Spasitele lidského rodu, byla uchráněna od jakékoli poskvrny dědičné viny, je zjevena Bohem, a proto ji musí všichni věřící pevně a trvale věřit. Jestliže by si tedy někdo (Bůh ať tomu zabrání!) svobodně osoboval smýšlet odlišně od toho, co jsme My definovali, ať ví a sezná, že svým vlastním úsudkem sebe sama zavrhuje; že ztroskotal ve víře; že se oddělil od církve a není s ní v jednotě; že kromě toho sám tímtož upadl do trestů, které jsou stanoveny pro toho, kdo by si dovolil projevit ústně, písemně nebo nějakým jiným způsobem navenek bludy, které chová ve svém srdci.

Děkuvzdání, projevy naděje a závěrečné povzbuzení

24. (762) Naše ústa jsou plna radosti, naše rtý jásají, vzdáváme a vždy budeme vzdávat nejpokornější díky našemu Pánu Ježíši Kristu za onu zvláštní milost, díky níž jsme, ač nehodní,

mohli rozhodnout o této poctě, oslavě a chvále příslušející jeho přesvaté Matce. Dále pak znovu potvrzujeme naši důvěru a naději v blaženou Pannu, která celá krásná a neposkvrněná rozdrtila hlavu přeukrutného jedovatého hada a přinesla spásu celému světu; v tu, která je slávou proroků a apoštolů, ctí mučedníků, radostí a korunou všech svatých; v tu, která je nejbezpečnějším útočištěm a nejvěrnější pomocnicí všech, kdo se nacházejí v nebezpečí; v tu, která je přemocnou prostřednicí a usmiřitelkou veškerého světa u svého jednorozeného Syna; v tu, která je skvělou ozdobou církve a její spolehlivou ochránkyní. Znovu potvrzujeme naši důvěru a naději v tu, která vždy zdrtila všechny bludy; v tu, která zachránila věřící národy z nesmírných obtíží všeho druhu i Nás samotné z nebezpečí, jež Nás obklopují. Doufáme, že tato svatá Panna si přeje svou mocí působit, aby katolická církev překonala všechny těžkosti a přemohla všechny bludy a aby vzkvétala a rostla mezi všemi národy po celém světě, od moře až k moři, od řeky až po končiny země, aby měla pokoj, mír a naprostou svobodu. Věříme, že si přeje svou mocí působit, aby provinilci obdrželi odpuštění; aby se nemocným dostalo uzdravení, bojácní nabyli síly, zkormoucení dostali potěchu; aby ti, kdo se nalézají v nebezpečení, obdrželi pomoc; aby se všichni zbloudilí poté, co zmizí zatemnění jejich mysli, navrátili na cestu pravdy a spravedlnosti, a tak aby bylo jediné stádo pod jedním pastýřem.

25. (763) Ať našim slovům naslouchají všichni nám tolik drazí synové katolické církve a ať se stále větší horlivostí, zbožností i vážností vytrvale uctívají, vzývají a prosí blaženou Pannu Marii, Matku Boží, počatou bez poskvrny dědičné viny, a ať se ve všech nebezpečích, úzkostech, potřebách, pochybnostech a tísňích s naprostou důvěrou utíkají k dobrotivé

Matce milosrdenství a milosti. Jestliže ona je naší průvodkyní, je nám nakloněna, stojí nám nablízku a ochraňuje nás, pak opravdu není žádný důvod k obavám nebo k beznaději. Vždyť ona se k nám sklání jako matka, a zatímco se zaobírá spásou každého z nás, pečuje o celý lidský rod. Ji Bůh ustanovil Královnou nebe i země, povýšil ji nad všechny andělské chóry a nad všechny zástupy svatých, ona stojí po pravici svého jednorozeného Syna, našeho Pána Ježíše Krista, a vznáší k němu své mocné mateřské prosby; dostává se jí toho, čeho si žádá, protože nemůže zůstat oslyšena.

26. (764) Aby tato naše definice Neposkvrněného početí blažené Panny Marie mohla vejít ve znalost celé univerzální církve, stanovíme, aby jako trvalá památka této definice zůstal tento náš apoštolský list. Dále nařizujeme, aby jeho opisům a tištěným kopiím, když budou podepsány rukou nějakého notáře a vybavené pečeti nějakého církevního hodnostáře, bylo důvěřováno stejně jako tomuto originálu, kdyby ho někdo vystavoval nebo ukazoval.

27. (765) Nikdo ať se tedy neopovazuje porušovat text tohoto našeho prohlášení, vyhlášení a definice; ať si nedovoluje ani to, aby mu odporoval nebo se proti němu vzpouzel. Jestliže by tedy někdo měl tu opovážlivost, aby tak činil, ať zví, že propadne hněvu všemohoucího Boha a blažených Petra a Pavla, jeho apoštolů.

*Řím, u svatého Petra,
osmnáctistého padesátého čtvrtého roku od vtělení Páně,
dne osmého prosince, v devátém roce našeho pontifikátu.*

Pius IX.

Apoštolská konstituce

MUNIFICENTISSIMIS DEUS

O pozdvížení Bohorodičky Panny Marie s tělem i duší do nebeské slávy¹

Dne 1. listopadu 1950

BISKUP PIUS

služebník služebníků Božích
na věčnou památku

1. (1931)² Nesmírně štědrý Bůh, který může vše a rozhodnutím jehož prozřetelnosti jsou moudrost a láska, neprobádatelným záměrem své mysli mírní radostmi bolesti v životě národů i jednotlivců, aby tak rozličnými způsoby všechno prospívalo k dobru těch, kdo ho milují (srov. Řím 8,28).

2. (1932) Na náš pontifikát, stejně jako na současnou epochu, doléhají mnohé starosti, obtíže a úzkosti kvůli nesmírným pohromám i poblouděním mnohých proti pravdě a ctnostem. Je pro Nás však velkou útěchou, když vidíme, že katolická víra se veřejně a aktivně projevuje a že se každodenně víc a víc rozněcuje úcta k Panně a Bohorodičce, což je všude příslibem lepšího a světlejšího života. Zatímco tedy přesvatá Panna s nesmírnou láskou naplňuje svoji mateřskou úlohu vůči těm, kdo jsou vy-

¹ Poznámka překladatele: Text přebíráme z E. LORA – R. SIMONATI (a cura di), *Enchiridion delle encicliche 6* (= EE 6, EDB, Bologna 1995), n. 1931 – 1976. Srov. AAS 42 (1950) 753–771.

² Číslo v závorce přebíráme z EE 6.

koupení Kristovou krví, mysl a srdce synů jsou povzbuzovány, aby se usilovněji věnovaly kontemplaci jejích výsad.

3. (1933) Bůh, který celou věčnost jedinečným způsobem shlíží na Pannu Marii s obzvláštním zalíbením své vůle, když přišla plnost času (srov. Gal 4,4), naplnil záměr své prozřetelnosti takovým způsobem, aby v dokonalé harmonii zazářily její výsady a přednosti, jimiž ji ve své nezměrné štědrosti zahrnul. Jestliže v průběhu staletí Církev vždy uznávala tuto svrchovanou štědrost i dokonalou harmonii milostí a se stále hlubším porozuměním do nich pronikala, pak v naší době se zaskvěla opravdu jasnějším světlem výsada tělesného nanebevzetí Bohorodičky Panny Marie.

4. (1934) Tato výsada se zaskvěla určitým novým jasem v okamžiku, kdy náš předchůdce nesmrtelné paměti Pius XI. slavnostně definoval dogma o neposkvrněném početí vznešené Bohorodičky. Mezi těmito dvěma výsadami totiž existuje opravdu velmi těsná vzájemná spojitost. Kristus svou vlastní smrtí přemohl hřích i smrt a ten, kdo se nadpřirozeným způsobem znovu narodil ve křtu, skrze Krista rovněž zvítězil nad hříchem a smrtí, avšak Bůh nechce spravedlivým poskytnout plný účinek tohoto vítězství nad smrtí obecným zákonem dříve, než nastane konec časů. Z tohoto důvodu tedy i těla spravedlivých po smrti podléhají rozkladu a teprve v poslední den se znovu spojí se svou vlastní oslavenou duší.

5. (1935) Bůh však chtěl, aby z tohoto všeobecně platného zákona byla vyňata blažená Panna Maria. Ona díky zcela jedinečné výsadě zvítězila nad hříchem svým neposkvrněným početím, a proto se na ni nevztahoval zákon rozkladu, k němuž dochází v hrobě, a rovněž nemusela čekat až do konce světa na vykoupení svého těla.

Jednomyslný souhlas³

6. (1936) Z těchto důvodů tedy, když bylo slavnostně definováno, že Bohorodička Panna Maria byla od svého početí prosta dědičné poskvrny, věřící byli naplněni velmi živou nadějí, že nejvyšší učitelský úřad církve bude co nejdříve definovat také dogma o tělesném nanebevzetí Panny Marie.

7. (1937) Nejenom jednotliví věřící, nýbrž také představitelé národů a církevních provincií, ba dokonce mnozí otcové na Prvním vatikánském koncilu naléhavě požadovali od Apoštolského stolce tuto definici.

8. (1938) Tyto žádosti a výzvy nejenže v dalším průběhu času neslábly, nýbrž den ze dne vzrůstal jak jejich počet, tak jejich naléhavost. Za tímto účelem byla vyhlášena modlitební hnutí; mnozí významní teologové se velmi odhodlaně a záníceně věnovali studiu tohoto tématu, a to jak soukromě, tak na veřejných církevních akademiích i na dalších školách zaměřených na výuku posvátných věd; v mnoha částech katolického světa se konaly národní a mezinárodní mariánské kongresy. Všechna tato studia a zkoumání zřetelněji ukazovala, že v pokladu víry, který je svěřen církvi, je obsaženo i dogma o nanebevzetí Panny Marie. Obvykle pak následovaly žádosti, v nichž se naléhavě požadovalo po Apoštolském stolci, aby byla tato pravda slavnostně definována.

9. (1939) V tomto zbožném zápolení byli věřící podivuhodně zajedno se svými pastýři, kteří se obraceli na tento Stolec svatého Petra s žádostmi, jejichž počet je opravdu pozoruhod-

³ Poznámka překladatele: Vložené nadpisy nepatří k originálnímu textu, přebíráme je z EE 6.

ný. Proto když jsme byli vyzdviženi na trůn nejvyššího pontifika, bylo již tehdy prezentováno tomuto Apoštolskému stolci mnoho tisíc takových žádostí ze všech částí světa a od různých společenských skupin: od našich drahých synů kardinálů z posvátného sboru, od ctihodných bratří arcibiskupů a biskupů, od diecézí a farností.

10. (1940) Z těchto důvodů, zatímco jsme se obraceli k Bohu s horoucími modlitbami, aby při rozhodování o tak závažné věci vlil do naší mysli světlo Ducha svatého, vydali jsme zvláštní nařízení, aby se sdružily síly a započalo se s rigorózním studiem dané záležitosti a rovněž aby se sebraly a pečlivě zhodnotily všechny žádosti o nanebevzetí blažené Panny Marie, které byly adresovány tomuto Apoštolskému stolci od doby našeho předchůdce šťastné paměti Pia IX. až po naše časy.⁴

Učitelský úřad církve

11. (1941) Poněvadž se jednalo o tak významnou a závažnou záležitost, pokládali jsme za vhodné obrátit se přímo a oficiálně na naše ctihodné bratry v biskupské službě, aby nám otevřeně sdělili svůj názor. Proto jsme jim prvního května 1946 adresovali náš okružní list (encykliku) s titulem *Deiparae Virginis Mariae*, v němž jsme jim položili otázku: „Zdali se Vy, ctihodní bratři, ve své vynikající moudrosti a obezřetnosti domníváte, že tělesné nanebevzetí blažené Panny lze předložit a definovat jako dogma víry, a zdali si to spolu s vaším klérem a lidem přejete.“

⁴ Srov. *Petitiones de Assumptione corporea B. Virginis Mariae in Caelum definienda ad S. Sedem delatae*, 2. voll. (Typis Polyglottis Vaticana 1942).

12. (1942) A ti, které Duch svatý ustanovil za představené v Boží církvi (srov. Sk 20,28), dali jak na první, tak na druhou otázku téměř jednomyslně kladnou odpověď. Jelikož tento „jedinečný souhlas katolických biskupů a věřících“⁵ s tím, že tělesné nanebevzetí Matky Boží je definovatelné jako dogma víry, představuje svorné učení řádného učitelského úřadu církve a svornou víru křesťanského lidu, kterou totéž magisterium udržuje a vede, pak tento jedinečný souhlas sám o sobě nepochybným a neomylným způsobem dokládá, že taková výsada je pravda Bohem zjevená a obsažená v onom božském pokladu, jejž Kristus svěřil své Nevěště, aby ho věrně uchovávala a neomylně vyhlášovala.⁶ Učitelský úřad církve jistě nikoli díky pouze lidskému přičinění, nýbrž díky pomoci Ducha pravdy (srov. Jan 14,26), a proto také neomylně, naplňuje svůj úkol trvale uchovávat zjevené pravdy v jejich čistotě i úplnosti a předává je neporušené, nic k nim nepřidává a nic z nich neubírá. Vždyť První vatikánský koncil učí: „Petrovým nástupcům byl přislíben Duch svatý nikoli proto, aby díky jeho zjevením odhalovali novou nauku, nýbrž proto, aby díky jeho pomoci svatě uchovávali a věrně vykládali zjevení předané od apoštolů neboli poklad víry.“⁷ Proto tedy ze všeobecného souhlasu řádného magisteria církve vyplývá jistý a spolehlivý argument ve prospěch tvrzení, že tělesné nanebevzetí blažené Panny Marie – žádná lidská schopnost totiž nebyla s to pouze svými přirozenými silami poznat skutečnost nebeského oslavení panenského těla dobrotivé Matky Boží – je pravda zjeve-

⁵ PIUS IX., *Ineffabilis Deus* (Bulla z 8. 12. 1854), n. 22; in EE 2, n. 760.

⁶ SROV. PRVNÍ VATIKÁNSKÝ KONCIL, *Dei Filius* (dogmatická konstituce), cap. 4.

⁷ PRVNÍ VATIKÁNSKÝ KONCIL, *Pastor aeternus* (dogmatická konstituce), cap. 4.

ná Bohem, a proto všichni synové církve ji musí pevně a oddaně věřit. Neboť, jak učí První vatikánský koncil, „božskou a katolickou vírou je třeba věřit všechno to, co je obsaženo v Božím slově psaném, nebo předávaném a co církev předkládá k věření jakožto Bohem zjevené buď formou slavnostního výroku, nebo prostřednictvím řádného a univerzálního magisteria.“⁸

13. (1943) Již ve starověku i v následujících staletích nacházíme řadu různých svědectví, dokladů a stop této společné víry církve, která se postupně objevuje ve stále jasnějším světle.

14. (1944) Věřící, vedeni a vyučováni svými pastýři, z Písma svatého vyrozuměli, že Panna Maria v době svého pozemského putování vedla život plný starostí, úzkostí, bolestí a že mimoto, když jejím srdcem pronikl ostrý meč pod křížem jejího božského Syna, našeho Vykupitele, se naplnilo, co pronesl svatý stařec Simeon. Věřícím rovněž nečinilo obtíže připustit, že Maria opustila tento život obdobně jako její Jednorozený. To jim však nebránilo věřit a otevřeně vyznávat, že její svaté tělo nebylo nikdy vystaveno porušení hrobu a že onen vznešený svatostánek Božího Slova nepodlehl hnilobě a nerozpadl se v prach. Navíc, osvícení Boží milostí a vedeni láskou k té, která je Rodičkou Boží i naší nejněžnější Matkou, nazírali ve stále jasnějším světle úchvatnou harmonii a skvělý soulad výsad, které svrchovaně prozřetelný Bůh udělil milostivé Společníci našeho Vykupitele a které dosáhly tak výsostného vyvrcholení, jehož se kromě lidské přirozenosti Ježíše Krista nedostalo žádnému, koho Bůh stvořil.

⁸ PRVNÍ Vatikánský koncil, *Dei Filius*, cap. 3.

Úcta věřících

15. (1945) Tuto víru jasně dokládají nesčetné chrámy zasvěcené Bohu k poctě Panny Marie nanebevzaté a rovněž v nich kvůli úctě věřících vystavované posvátné obrazy, které staví před oči všech tento jedinečný triumf blažené Panny. Kromě toho města, diecéze i země se svěřovaly do zvláštní ochrany a pod patronát nanebevzaté Panny. S církevním schválením podobně vznikly řeholní instituty nesoucí jméno podle této Mariiny výsady. Nesmí být opomenuta skutečnost, že v mariánském růženci, jehož modlitbu tento Apoštolský stolec tolik doporučuje, se zbožnému rozjímání předkládá, jak všichni vědí, jedno tajemství, které se týká nanebevzetí blažené Panny.

Liturgie východních a západních církví

16. (1946) Obecným a jasnějším způsobem se tato víra posvátných pastýřů a věřících projevuje tím, že od pradávna existuje jak na Východě, tak na Západě příslušná liturgická slavnost. Odtud svatí otcové a učitelé nikdy neopomínali čerpat světlo, poněvadž, jak je dobře známo, svatá liturgie: „když je vyznáním nebeských pravd, které je podřízeno nejvyššímu učitelskému úřadu církve, může poskytovat doklady a svědectví nemalého významu pro rozhodování o určitém článku křesťanské nauky“.⁹

17. (1947) V liturgických knihách, které uvádějí svátek *Zesnutí (Dormitionis)* nebo *Nanebevzetí svaté Marie*, se setkáváme s výroky, které v určitém smyslu shodně dosvědčují, že

⁹ PIUS XII., *Mediator Dei* (encyklika z roku 1947), v AAS 39 (1947) 541; EE 6, n. 475.

Panna Maria přešla z tohoto pozemského vyhnanství do nebe a že s jejím svatým tělem se přitom díky rozhodnutí prozřetelného Boha odehrálo to, co odpovídá její důstojnosti Matky vtěleného Slova i dalším výsadám, které jí byly uděleny. To se tvrdí, abychom uvedli některý významný příklad, v *Sakramentáři*, který náš předchůdce nesmrtelné paměti Hadrián I. poslal císaři Karlu Velikému. Ve zmíněném díle můžeme číst: „Je třeba, abychom měli v úctě, Pane, slavnost tohoto dne, v němž svatá Boží rodička podstoupila časnou smrt, nemohla však být sevřena v poutech smrti ta, z níž se narodil tvůj vtělený Syn, náš Pán.“¹⁰

18. (1948) To, co je zde řečeno se střízlivostí vlastní římské liturgii, se v ostatních starobylých knihách ať už východní, nebo západní liturgie vyjadřuje obšírněji a zřejměji. Abychom uvedli jeden příklad, *Galikánský sakramentář* popisuje tuto Mariinu výsadu jako: „nevysvětlitelné tajemství, které je natolik hodno obdivu, nakolik je nanebevzetí Panny mezi lidmi čímsi jedinečným“. V byzantské liturgii bývá tělesné nanebevzetí Panny Marie opakovaně spojováno nejen s její důstojností Matky Boží, nýbrž také s jejími ostatními výsadami, zejména s panenským mateřstvím, jež předem jedinečným způsobem ustanovila Boží Prozřetelnost: „Tobě Bůh, král nad vším, udělil takové dary, jež přesahují přirozenost; jako totiž při porodu uchoval tvé panenství, tak také zachoval tvé tělo neporušené v hrobě a božskou mocí je přenesl a zároveň oslavil.“¹¹

¹⁰ *Sacramentarium Gregorianum*.

¹¹ *Manaei totius anni*.

Slavnost Nanebevzetí

19. (1949) Skutečnost, že Apoštolský stolec – dědic úřadu, který byl svěřen knížeti apoštolů, totiž aby posiloval bratry ve víře (srov. Lk 22,32) – svou autoritou povznášel tento svátek ke stále větší slávě, zajisté účinně podněcovala zkoumavou mysl věřících k tomu, aby stále více oceňovala závažnost tohoto připomínaného tajemství. Tak tedy oslava Nanebevzetí, již patřilo od počátku důstojné místo mezi mariánskými svátky, byla následně pozdvižena mezi nejslavnější události v celém liturgickém roce. Náš předchůdce svatý Sergius I., když předepisoval litanii nebo tak zvané stacionální procesí pro čtyři mariánské svátky, společně vypočítává tyto: *Narození, Zvěstování, Očišťování a Zesnutí Panny Marie*.¹² Později chtěl svatý Lev IV. dodat svátku, který se již slavil pod titulem Nanebevzetí blažené Rodičky Boží, ještě větší vznešenost, a proto předepsal, aby mu předcházela vigilie a po něm následovalo osmidenní díkůvzdání. Sám pak rád využíval této příležitosti a přál si osobně se zúčastnit na této oslavě uprostřed velkého množství věřících.¹³ Kromě toho odedávna předcházel tomuto svátku předepsaný posvátný půst, což jasně vyplývá z toho, co dosvědčuje náš předchůdce svatý Mikuláš I., když hovoří o významných postech, „které ... svatá římská církev odedávna přijímá a zachovává“.¹⁴

20. (1950) Liturgie církve nerodí katolickou víru, nýbrž ji spíše předpokládá, a z této víry pak liturgické rity vyrůstají

¹² Srov. *Liber Pontificalis*.

¹³ Srov. *tamtéž*.

¹⁴ *Responsa Nicolai Papae I ad consula Bularorum*, ze dne 13. 11. 866.

jako plody stromu. Proto také svatí otcové a velcí učitelé ve svých homiliích a promluvách k lidu u příležitosti této slavnosti netěžili z liturgie jako z primárního zdroje nauky, nýbrž hovořili o ní jako o čemsi, co věřící znali a přijímali; štědře ji vykládali; dokládali samu skutečnost nanebevzetí i jeho význam hlubšími důvody a objasňovali zejména to, co liturgické knihy často jen stručně a zběžně naznačovaly, že totiž touto slavností se nepřipomíná pouze neporušenost bezduchého těla blažené Panny Marie, nýbrž také její triumf nad smrtí a její „oslavení“ v nebi podle vzoru jejího Jednorozeného, Ježíše Krista.

Hlas svatých Otců

21. (1951) Proto svatý Jan Damašský, který mezi všemi vyniká jako jedinečný svědek této tradice, když srovnává tělesné nanebevzetí vznešené Matky Boží s ostatními jejími dary a výsadami, pronáší s důraznou výmluvností: „Slušelo se, aby ta, která si při porodu zachovala neporušenost svého panenství, rovněž uchovala své tělo po smrti bez jakéhokoli porušení. Slušelo se, aby ta, která nosila ve svém lůně Stvořitele, který se učinil dítětem, přebývala v Božích příbytcích. Slušelo se, aby ta, již si zasnoubil Otec, přebývala v nebeských příbytcích. Slušelo se, aby ta, která viděla svého Syna na kříži a jejímž srdcem přitom pronikl onen meč bolesti, jehož byla ušetřena při porodu, na něj patřila, jak sedí po Otcově pravici. Slušelo se, aby Matka Boží vlastnila to, co patří Synovi, a aby ji všechno stvoření uctívalo jako Matku a Služebnici Boží.“¹⁵

¹⁵ JAN DAMAŠSKÝ, *Encomium in Dormitionem Dei Genetricis semperque Virginis Mariae*, hom. II, 14; srov. *tamtéž*, n. 3.

22. (1952) Tento hlas Jana Damašského se harmonicky snoubí s hlasy dalších Otců, kteří hlásali tutéž nauku. Neméně jasná slova a přesná vyjádření se nacházejí v promluvách, jež u příležitosti tohoto svátku pronášeli ostatní Otcové, a to jak Janovi současníci, tak jeho předchůdci. Tak tedy, abychom uvedli další příklady, svatý Germanus z Konstantinopole se domnívá, že neporušenost a nanebevzetí těla Panny a Matky Boží je přiměřené nejen jejímu božskému mateřství, ale také jedinečné svatosti jejího panenského těla: „Ty, jak je psáno, se zjevuješ „oděná krásou“ a tvé panenské tělo je celé svaté, celé čisté, celé je příbytkem Božím, proto také není vystaveno rozkladu v prach, nýbrž je proměněno, nakolik je lidské, ke vznešenému životu v neporušitelnosti; toto tělo je však živé a přeslavné, neporušené a má účast na dokonalém životě.“¹⁶ Jiný velmi dávný autor píše: „Jakožto přeslavná Matka Krista, našeho Spasitele a Boha, dárce života a nesmrtelnosti, je od něho také oživena, je na věky v neporušitelnosti tělesně spojena s tím, který ji vzkřísil z hrobu a vzal k sobě, a to způsobem, který zná pouze on.“¹⁷

23. (1953) Jak se tedy prohlubovala zbožnost, s níž se slavil tento svátek, a vzrůstal počet dnů jeho liturgických oslav, tak také stále větší počet pastýřů církve a kazatelů považoval za svoji povinnost otevřeně a zřetelně vysvětlovat tajemství, které je předmětem tohoto svátku, a jeho úzkou spojitost s ostatními zjevenými pravdami.

¹⁶ GERMANUS Z KONSTANTINOPOLE, *In sanctae Dei Genetricis Dormitione*, sermo I.

¹⁷ *Encomium in Dormitionem sanctissimae Dominae nostrae Deiparae sepeque Virginis Mariae*, n. 14 (připisováno svatému Modestu Jeruzalémskému).

Učení teologů

24. (1954) Mezi scholastickými teology nechyběli tací, kteří chtěli hlouběji proniknout do zjevených pravd a prokazovat soulad existující mezi teologickou vědou a katolickou vírou, a pokazovali na to, že výsada nanebevzetí Panny Marie je v podivuhodné harmonii s božskými pravdami, jimž nás učí Písmo svaté.

25. (1955) Vycházeli tedy z tohoto předpokladu a při vysvětlování této mariánské výsady přinášeli rozličné argumenty, jejichž základem bylo tvrzení, že Ježíš chtěl Mariino nanebevzetí kvůli své synovské úctě vůči ní. Měli tedy za to, že síla takové argumentace tkví v jedinečné důstojnosti božského mateřství a ve všech darech, které z něho vyplývají, tedy v její obzvláštní svatosti převyšující svatost všech lidí i andělů, v hlubokém spojení Marie s jejím Synem a zejména v oné lásce, kterou její Syn zahrnoval svou nejdůstojnější Matku.

26. (1956) Často se setkáváme s teology a s kazateli, kteří po vzoru svatých otců¹⁸ při vysvětlování vlastní víry v nanebevzetí svobodně nakládají se skutečnostmi a výroky Písma svatého. Připomínáme tedy alespoň ty texty, které patří k těm nejčastěji užívaným. Někteří uvádějí slova žalmisty: „Hospodine, vejdi na místo svého odpočinku, ty i tvá vznešená Archa“ (Žl 131,8), a vidí v *arše úmluvy* vytvořené ze dřeva, které nepodléhá porušení, a uložené v Pánově chrámu jakoby předobraz nejčistšího těla Panny Marie, které bylo uchráněno od jakéhokoli porušení

¹⁸ STOV. JAN DAMAŠSKÝ, *Encomium in Dormitionem Dei Genetricis semperque Virginis Mariae*, hom. II, 1, 11; *Encomium in Dormitionem ...* (připisováno svatému Modestu Jeruzalémskému).

v hrobě a pozdviženo k tak veliké slávě v nebi. Stejným způsobem, když pojednávají o témže tajemství, popisují Královnu, která triumfálně vstupuje do královského paláce a usedá po pravici božského Vykupitele (srov. Ž 44,10.14–15); rovněž tak hovoří o Nevěstě z Písně písní, „která vystupuje z pouště jako sloup dýmu, ovanuta vůní kadidlovou z myrhy“ (Pís 3,6; srov. 4,8; 6,9). Obě uvedená místa pak slouží jako předobrazy oné nebeské Královny a Nevěsty, která je spolu s božským Ženichem povýšena do královského paláce nebes.

27. (1957) Kromě toho scholastičtí učitelé viděli náznak nanebevzetí Panny a Bohorodičky nejenom ve starozákonních předobrazech, ale také v Ženě oděné sluncem, kterou spatřil apoštol Jan na ostrově Patmos (srov. Zj 12,1n). Stejně tak mezi výroky Nového zákona věnovali obzvláštní zájem slovům „Buď zdráva, milostiplná! Pán s tebou“ (Lk 1,28) a „požehnaná tys mezi ženami“ (Lk 1,42), protože v tajemství nanebevzetí viděli důsledek plnosti milosti udělené blažené Panně a jedinečné požehnání v protikladu ke zlořečení Evy.

28. (1958) Proto na počátku scholastické teologie tvrdí zbožný Amedeus, biskup z Lausanne, že tělo Panny Marie zůstalo neporušené (vždyť nelze uvěřit tomu, že její tělo by bylo podrobeno rozkladu), poněvadž bylo skutečně spojeno se svou duší a spolu s ní bylo ověněno nesmírnou slávou v nebesích. „Byla totiž milostiplná (Lk 1,28) a požehnaná mezi ženami (Lk 1,42). Pouze ona si zasloužila počít pravého Boha z pravého Boha, jehož porodila jako panna, jehož kojila jako panna, tiskla ve své náruči a jemuž ve všem s láskou a oddaností sloužila.“¹⁹

¹⁹ AMEDEUS Z LAUSANNE, *De Beatae Virginis obitu, Assumptione in Caelum, exaltatione ad Filii dexteram*.

29. (1959) Mezi svatými autory, kteří v tomto období za pomoci textů Písma a různých podobenství či analogií vykládali a potvrzovali nauku o nanebevzetí, která byla přijímána se zbožnou vírou, patří výsadní místo evangelnímu učiteli Antonínu z Padovy. Když o svátku Nanebevzetí komentuje slova proroka Izaiáše: „Chci uctít podnož svých nohou“ (Iz 60,13), tvrdí s jistotou, že božský Vykupitel vynikajícím způsobem oslavil svoji milovanou Matku, z níž přijal lidské tělo. Svatý Antonín říká: „Z toho zřetelně vyplývá, že blažená Panna byla vzata do nebe s tělem, v němž bylo místo Pánových nohou.“ Proto píše žalmista: „Hospodine, vejdi na místo svého odpočinku, ty i tvá vznešená Archa.“ Dále tvrdí, že jako Ježíš Kristus triumfoval nad smrtí a vystoupil na pravici svého Otce, tak „také vstala z mrtvých i jeho vznešená Archa, poněvadž tohoto dne byla Panna a Matka vzata do nebeských příbytků“.²⁰

Učení svatého Alberta Velikého a svatého Tomáše Akvinského

30. (1960) Když ve středověku dosáhla scholastika svého největšího rozkvětu, svatý Albert Veliký, aby doložil tuto pravdu, shromáždil různé argumenty, které se opírají o Písmo, tradované výroky, liturgii, teologickou vědu, a nakonec uzavírá: „Z těchto i z mnoha dalších dokladů a autorit jasně plyne, že blažená Matka Boží byla s duší i tělem povýšena nad kůry andělů. Věříme, že je to naprosto jisté.“²¹ Když v jedné promluvě

²⁰ SVATÝ ANTONÍN Z PADOVY, *Sermones dominicales et in solemnitatibus. In Assumptione S. Mariae Virginis sermo.*

²¹ SVATÝ ALBERT VELIKÝ, *Mariale sive quaestiones super Evangelium „Missus est“, q. 132.*

u příležitosti svátku Zvěstování blažené Panny Marie vysvětluje slova andělova pozdravu: „Bud' zdráva, milostiplná ...“, porovnává univerzální učitel přesvatou Pannu s Evou a otevřeně tvrdí, že se na ni nevztahovalo čtvero zlořečení, jemuž byla vystavena Eva.²²

31. (1961) Andělský učitel kráčel ve šlépějích svého vynikajícího mistra, a přestože nikdy výslovně nepojednával o dané otázce, kdykoli však o tom příležitostně hovořil, stále spolu s katolickou církví zastával mínění, že do nebe bylo vzato s Mariinou duší i její tělo.²³

Interpretace svatého Bonaventury

32. (1962) Téhož názoru je spolu s řadou dalších také Serafický učitel, který považuje za zcela jisté, že stejně jako Bůh uchránil přesvatou Marii před porušením studu a panenství při početí a při porodu, tak také nedovolil, aby její tělo ztrouchnivělo a rozpadlo se v prach.²⁴ Když pak vykládá a přizpůsobeně vztahuje na blaženou Pannu výrok Písma: „Kdo je ta, jež vystupuje z pouště, opřena o svého milého?“ (Pís 8,5), uvažuje následovně: „Z toho lze usuzovat, že je tam tělesně. ... Poněvadž by tedy ... blaženost nebyla úplná, pokud by tam nebyla osobně, a poněvadž osoba není duše, nýbrž spojení, je zřejmé,

²² SVATÝ ALBERT VELIKÝ, *Sermones de Sanctis*, sermo XV: *In Annuntiatione B. Mariae*; srov. *Mariale*, q. 132.

²³ Srov. *Summa theologiae* III, q. 27, a. 1; *tamtéž*, q. 83, a. 5 ad 8; *Expositio salutationis angelicae*; *In symb. Apostolorum expositio*, art. 5; *Sent IV*, D. 12, q. 1, a. 3, resp. 3; D 43, q. 1, a. 3, resp. 1 – 2.

²⁴ Srov. SV. BONAVENTURA, *De Nativitate B. Mariae*, sermo 5.

že je tam spojeně, tedy s tělem i duší, jinak by neměla plné okoušení.“²⁵

Myšlení scholastiky v patnáctém století

33. (1963) Když v období pozdní scholastiky, tedy v patnáctém století, svatý Bernardin Sienský znovu shrnul výroky a disputace středověkých teologů o dané otázce a když o celé záležitosti pečlivě pojednal, neomezil se přitom pouze na představení zásadních úvah, které již předložili učitelé v minulosti, nýbrž k nim přidal také nové úvahy. Jestliže božská Matka je podobna božskému Synu co do důstojnosti a vznešenosti těla i duše, pak je nemyslitelné, aby Královna nebes byla oddělena od Krále nebes, což přímo vyžaduje, aby „Maria nemohla přebývat jinde, než kde je Kristus“.²⁶ Dále pak je vhodné a shoduje se s rozumem, aby v nebi dosáhly věčné slávy oslavené tělo i duše jak muže, tak ženy. Konečně skutečnost, že církev nikdy nehledala a také nepředložila k uctívání věřícím tělesné ostatky blažené Panny, představuje argument, který může být považován za „téměř hmatatelný důkaz“.²⁷

Hlas novějších svatých autorů

34. (1964) V pozdějších dobách vešly výše uvedené názory svatých otců a učitelů do obecného užívání. Svatý Robert Belarmin, přimykaje se k přesvědčení křesťanů předešlých věků,

²⁵ SV. BONAVENTURA, *De Assumptione B. Mariae Virginis*, sermo 1.

²⁶ SV. BERNARDIN SIENSKÝ, *In Assumptione B. M. Virginis*, sermo 2.

²⁷ *Tamtéž*.

zvolá: „A kdo, prosím vás, by mohl uvěřit, že archa svatosti, příbytek Slova a chrám Ducha svatého padl? Moje duše se hrozí být jen pomyšlení na to, že ono panenské tělo, jež porodilo Boha, živilo jej a chovalo, se rozložilo v prach nebo bylo dáno za pokrm červům.“²⁸

35. (1965) Podobně svatý František Saleský nejprve řekne, že není dovoleno pochybovat o tom, zda Ježíš tím nejdokonalším způsobem zachovával Boží přikázání, jímž se synům a dcerám ukládá, aby uctívali vlastní rodiče, a pak si položí následující otázku: „Co by to bylo za syna, který by nezavolal k životu vlastní matku a nevzal by ji s sebou do ráje, kdyby to bylo v jeho moci?“²⁹ Svatý Alfons píše: „Ježíš si nepřál, aby Mariino tělo po smrti podleгло rozkladu, protože by poškodilo jeho čest, kdyby ztrouchnivělo ono panenské tělo, z něhož přijal své vlastní tělo.“³⁰

36. (1966) I když bylo objasněno tajemství, které se o tomto svátku slaví, nechyběli učitelé, kteří spíše než na teologické důvody, jimiž se dokládá svrchovaná vhodnost a přiměřenost tělesného nanebevzetí blažené Panny Marie, obrátili svou pozornost na víru církve – mystické Kristovy Nevěsty bez poskvrny či vrásky (srov. Ef 5,27), o níž praví apoštol, že je „sloupem a pevnou oporou pravdy“ (1 Tim 3,15) – a na základě této společné víry považovali opačné mínění za opovážlivé, pokud nechceme říci přímo za bludné. Tak tedy spolu s řadou dalších

²⁸ SV. ROBERT BELLARMINO, *Conciones habitae Lovanii*, concio 40: *De Assumptione B. Mariae Virginis*.

²⁹ *Oeuvres de St François de Sales*, Sermon autographe pour la fête de l'Assomption.

³⁰ SV. ALFONS MARIA DE' LIGUORI, *Le glorie di Maria*, II, 1.

svatý Petr Kanisius poté, co prohlásil, že výraz nanebevzetí označuje oslavení nejen duše, ale i těla, a poté, co konstatoval, že církev již po řadu staletí ctí a slaví tajemství Mariina nanebevzetí, říká: „Toto tvrzení má svoji váhu již po řadu staletí, tkví velmi pevně v duších zbožných věřících a je přijímáno celou církví, takže těm, kdo popírají, že Mariino tělo bylo vzato do nebe, není třeba trpělivě naslouchat, nýbrž mají být vypískáni jako příliš tvrdohlaví opovážlivci, kteří se nechávají vést nikoli katolickým, nýbrž bludným duchem.“³¹

37. (1967) V téže době významný učitel položil jako základní pravidlo pro celou mariologii, že „tajemství milosti, která Bůh způsobil v Marii, nesmějí být poměřována podle běžných zákonitostí, nýbrž podle Boží všemohoucnosti, a to za předpokladu vhodnosti věci samé a za předpokladu vyloučení jakéhokoli protiřečení Písmu svatému nebo rozporu s ním“.³² Na základě víry celé církve ohledně tajemství nanebevzetí pak mohl dojít k závěru, že toto tajemství je třeba přijímat vírou se stejnou odhodlaností myslí, s níž je třeba vyznávat neposkvrněné početí blažené Panny Marie. Již tehdy tento učitel měl za to, že obě tyto pravdy lze prohlásit jako dogmata.

38. (1968) Veškerá tato argumentace i úvahy svatých otců a teologů mají jako poslední základ Písmo svaté, jež nám staví před oči vznešenou Matku Boží úzce sjednocenou se svým božským Synem a vždy mající účast na jeho údělu. Z tohoto důvodu se zdá být téměř nemožné domnívat se, že po tomto životě by mohla být oddělena od Krista nejen duší, ale i tělem

³¹ SV. PETR KANISIUS, *De Maria Virgine*.

³² F. SUAREZ, *In tertiam partem D. Thomae*, q. 27, a. 2, disp. 3, sec. 5, n. 31.

ta, která ho počala, porodila, živila svým mlékem, chovala v náručí a tiskla ke svému srdci. Jestliže náš Vykupitel je Mariiným Synem, pak jako dokonalý zachovávatel Božího zákona nemohl neuctívat kromě věčného Otce také svou předrahou Matku. Jestliže tedy měl moc přiodít svou Matku takovou vznešeností, aby zůstala uchráněna porušení hrobu, pak je třeba věřit, že to také skutečně učinil.

Maria je nová Eva

39. (1969) Obzvláštním způsobem je třeba připomenout, že již od druhého století svatí otcové hovoří o Panně Marii jako o nové Evě, která, ač poddána novému Adamovi, je s ním těsně spojena v boji proti pekelnému nepříteli. Tento boj, jak je předznamenáno v protoevangelii (Gn 3,15), se završil naprostým vítězstvím nad hříchem a smrtí, které v listech Apoštola národů úzce souvisejí (srov. Řím kap. 5 a 6; 1 Kor 15,21–26.54–57). Z tohoto důvodu, stejně jako Kristovo slavné vzkříšení bylo podstatnou součástí a konečným znamením tohoto vítězství, tak také pro Marii se onen boj, který vedla ve spojení se svým Synem, musel uzavřít oslavením jejího panenského těla, protože, jak říká tentýž apoštol: „A až ... toto tělo smrtelné vezme na sebe nesmrtelnost, potom se vyplní to, co stojí v Písmu: Vítězně je smrt navždy zničena.“ (1 Kor 15,54).

40. (1970) Proto vznešená Matka Boží, celou věčnost tajemně sjednocená s Ježíšem Kristem „jedním a týmž ustanovením“³³ předurčení, neposkvrněná při svém početí, neporušená Panna při svém božském mateřství, štědrá Společnice

³³ Srov. PIUS IX., *Ineffabilis Deus* (bullla ze dne 8. 12. 1854) 2; EE 2, n. 740.

božského Vykupitele, který dosáhl plného triumfu nad hříchem a jeho důsledky, nakonec obdržela jako svrchovanou korunu svých výsad to, že byla uchráněna porušení hrobu, aby podobně jako již její Syn po vítězství nad smrtí byla s tělem i duší vyzdvižena do slávy nebes, kde se skvěje jako Královna po pravici svého Syna, nesmrtelného Krále věků (srov. 1 Tim 1,17).

Důvody nového dogmatu

41. (1971) Poněvadž celá církev, v níž přebývá Duch pravdy a kterou neomylně vede k poznání zjevených pravd, v průběhu staletí mnoha způsoby vyjadřovala svoji víru a poněvadž všichni katoličtí biskupové světa téměř jednomyslně žádají, aby jako dogma božské a katolické víry byla definována pravda o tělesném nanebevzetí blažené Panny Marie – pravda mající základy v Písmu svatém, hluboce zakořeněná v duši věřících, od pradávna potvrzovaná církevním kultem, plně se shodující s ostatními zjevenými pravdami, skvěle vysvětlená a vyložená díky úsilí, vědění a moudrosti teologů – domníváme se, že na dešel okamžik předurčený Boží prozřetelností, abychom slavnostně prohlásili tuto skvělou výsadu Panny Marie.

42. (1972) My, kteří jsme svěřili náš pontifikát pod zvláštní ochranu přesvaté Panny, k níž jsme se utíkali při tolika tak smutných událostech, My, kteří jsme veřejným obřadem zasvětili celé lidstvo jejímu Neposkvrněnému Srdci a kteří jsme opět a opět zakoušeli její přemocnou ochranu, pevně doufáme, že toto slavnostní prohlášení a definice nanebevzetí nemálo prospějí celému lidstvu, protože se stanou oslavou nejsvětější Trojice, s níž je Panna a Bohorodička spjata jedinečnými svazky. Lze tedy doufat, že všichni křesťané budou povzbuzeni

k hlubší úctě vůči nebeské Matce a že v srdci všech, kdo se honosí tím, že se nazývají křesťany, se projeví jednak touha po účasti na jednotě mystického těla Ježíše Krista, jednak vzrůst jejich lásky k té, jež chová mateřské city vůči všem údům onoho vznešeného Těla. Kromě toho lze doufat, že všichni ti, kdo budou rozjímat Mariin slavný příklad, budou docházet ke stále jasnějšímu přesvědčení o hodnotě lidského života bezvýhradně zasvěceného plnění Otcovy vůle a úsilí o dobro druhých lidí; že navzdory výmyslům materialismu a jím způsobeného narušení mravů, které hrozí zmařit všechny ctnosti a zničit životy lidí podněcováním válek, bude velmi jasné dáno všem lidem na srozuměnou to, jak vznešené určení mají naše duše i těla; že víra v Mariino tělesné nanebevzetí nakonec upevní víru v naše vlastní vzkříšení a učiní ji účinnější.

43. (1973) Je nám obzvláště milé, že díky Boží prozřetelnosti spadá tato slavná událost do Svatého roku, který právě probíhá. To nám dovoluje ozdobit čelo Panny a Bohorodičky touto zářivou perlou v době, kdy se slaví Velké jubileum, a tak zůstavit trvalý pomník naší vroucí úcty ke Královně nebes.

Slavnostní definice

44. (1974) „Proto tedy poté, co jsme se opět a opět obraceli k Bohu s naléhavými prosbami a žádali o světlo Ducha pravdy, ke slávě všemohoucího Boha, který zahrnul Pannu Marii svou jedinečnou přízní, ke cti jeho Syna, nesmrtelného Krále věků a vítěze nad hříchem i smrtí, k větší slávě jeho vznešené Matky a pro radost a jásot celé církve autoritou našeho Pána Ježíše Krista, svatých apoštolů Petra a Pavla i naší autoritou vyhlášíme, prohlašujeme a definujeme jako Bohem zjevené

dogma, že neposkvrněná Bohorodička a ustavičná Panna Maria, když se uzavřel běh jejího pozemského života, byla vzata s duší i tělem do nebeské slávy.“

45. (1975) Proto tedy, kdyby se někdo (Bůh nedopustí) opovážil svévolně popírat nebo zpochybňovat to, co jsme My definovali, ať zví, že odpadá od božské a katolické víry.

46. (1976) Aby pak tato naše definice tělesného nanebevzetí Panny Marie vešla ve známost univerzální církve, chtěli jsme, aby jako trvalá památka na tuto záležitost byl sepsán tento náš apoštolský list. Nařizujeme, aby opisům a také tištěným kopiím, podepsaným rukou nějakého veřejného notáře a opatřeným pečeti někoho, kdo je vybaven církevní důstojností, všichni prokazovali tutéž víru jako tomuto originálu, pokud by je někdo vystavoval nebo ukazoval.

Nikomu tedy není dovoleno porušovat toto naše vyhlášení, prohlášení a tuto definici, opovážlivě se proti tomu stavět nebo vzpouzet. Pokud by se toho někdo dopustil, ať zví, že propadne hněvu všemohoucího Boha a jeho blažených apoštolů Petra a Pavla.

*Dáno v Římě u svatého Petra
v roce Velkého jubilea 1950
dne 1. listopadu o slavnosti Všech svatých
ve dvanáctém roce našeho pontifikátu.*

My PIUS, biskup katolické církve, takto definujeme
a podpisujeme.

Obsah

ÚVODNÍ STUDIE: K PADESÁTÉMU VÝROČÍ PROHLÁŠENÍ DOGMATU O NANEBEVZETÍ PANNY MARIE	3
I. Prohlášení dogmatu	3
II. Nanebevzetí jako koruna všech výsad Matky Boží	8
III. Pozdější výroky magisteria o nanebevzetí Panny Marie	16
 APOŠTOLSKÝ LIST (BULLA) INEFFABILIS DEUS	
Dogmatická definice Neposkvrněného početí blažené Panny Marie	21
Církevní tradice ohledně Mariina Neposkvrněného početí	22
Papežové podporovali úctu k Neposkvrněnému početí	24
Papežové upřesňovali předmět kultu Mariina Neposkvrněného početí	25
Papežové zakázali opačnou nauku	26
Souhlas učenců, biskupů a řeholních rodin; Tridentský koncil v souladu s Tradicí	29
Smýšlení otců a církevních autorů	31
Biblické předobrazy Panny Marie	32
Výroky proroků	32
Paralelismus s Evou	33
Výrazy chval	34
Jednomyslný souhlas biskupů a petice ohledně definování dogmatu	37
Přípravné práce	37
Definice dogmatu	40
Díkůvzdání, projevy naděje a závěrečné povzbuzení	40

APOŠTOLSKÁ KONSTITUCE MUNIFICENTISSIMIS DEUS o pozdvížení Bohorodičky Panny Marie s tělem i duší do nebeské slávy	43
Jednomyslný souhlas	45
Učitelství úřad církve	46
Úcta věřících	49
Liturgie východních a západních církví	49
Slavnost Nanebevzetí	51
Hlas svatých Otců	52
Učení teologů	54
Učení svatého Alberta Velikého a svatého Tomáše Akvinského	56
Interpretace svatého Bonaventury	57
Myšlení scholastiky v patnáctém století	58
Hlas novějších svatých autorů	58
Maria je nová Eva	61
Důvody nového dogmatu	62
Slavnostní definice	63

Doc. Ctírad Václav Pospíšil Th.D. OFM
Úvodní studie a překlad

NANEBEVZETÍ BOHORODIČKY
VE SVĚTLE DOKUMENTŮ MAGISTERIA

Vydala a vytiskla Matice cyrilometodějská s. r. o.
jako svou 442. publikaci

Vydání první

Typografické zpracování a sazba Ing. Pavel Slimařík

Olomouc 2000

ISBN 80-7266-061-6